

Crtas

Slovenske kulturne akcije

Leto XXI, 6 - 7

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Junij - julij 1974

hiša

ob dvajsetletnici slovenske kulturne akcije

Iz kamna ognja in lesa so gradili
hišo gledajoč proti soncu
trezni delavci v prehodnem svetu
merili so v spoznanju in prepričanju
žrtvovali čas in zemljo
ugotavljali trdnost zidov in strehe
a vedno začenjali z besedo
merili v nadizkustvenem spoznanju z namenom
da bi imeli za svoja premišljanja dom
hrbtišče za svoje ustvarjalne pobude
kajti ko so zidali so imeli v mislih
besede podobe križe in znamenja
igre in speve za stare in nove ideje

ko je bila hiša postavljena
so se ob večerih zbirali utrujeni delavci
in sedali okrog mize
v ugodju in varnosti najglobljega duha
živega v tujih zemljah in razpetega
v srčnem in miselnem sporočilu slovenstva
razvijali so z ognjeno strastjo spoznanja
in podobe o stvareh zemlji nebu in času
in v hiši je bila ljubezen in prizadetost
proti odtujenju in smrti
globoka usmerjenost naprej in nazaj
v besede lepoto in misli
zato so se zbirali v svojem domu

in ko je nato nekaj delavcev odšlo
z nasmehom na ustih in z rožo na prsih
in so si drugi ustvarili nove domove
je ostala hiša polna imen in pričevanj
bila je iz najtršega kamna
in vklesane besede so bile neizbrisne
domačnost je ostala po koteh
in v strehi so se zbirali ptiči
v hiši je bilo dovolj bogastva
po stenah živi sledovi duha
neodstranljiva znamenja ustvarjalnosti
na podstrešju knjige in zlato
za tiste ki so ostali in zanje ki pridejo.

france papež

una fecha para recordar

spomina vreden dan

DESPUES de las conversaciones preliminares, el día 20 de febrero de 1954 el Pbro. Lado Lenček CM congregó a un nutrido núcleo de hombres de arte y de letras en Granaderos 61, Buenos Aires. Presidió la reunión el Prof. Lojze Geržinič quien expuso las pautas principales que habrían de regir las actividades de la nueva entidad cultural a formarse. Acto seguido, el Pbro. Lenček presentó algunas ideas sobre la financiación de ésta, como también un borrador de los futuros estatutos a la asamblea. Los presentes expresaron su satisfacción por la creación de la nueva entidad; en algunos casos hubo un cambio de opiniones sobre su formación, así como también sobre la constitución de la comisión directiva. Se procedió a la elección de una comisión encargada de redactar los estatutos; asimismo, la asamblea nombró la primera mesa directiva, constituida por los Sres. Ruda Jurčec, presidente; Dr. Tine Debeljak y Prof. Lojze Geržinič, vicepresidentes; Marijan Marolt, secretario, y Ladislav Lenček, tesorero. Se encargaron las distintas secciones de las futuras actividades a los señores: Dr. Ignacij Lenček, filosofía; Zorko Simčič, letras; Dr. Julij Savelli, música; escultor France Ahčin, bellas artes; teatro, Marijan Willenpart. A los encargados se les encomendó la confección, hasta la primera reunión de la comisión directiva, formada por los miembros de la administración y por los encargados de las secciones, de una lista de todos los futuros miembros de número de la entidad, para que la comisión directiva pueda nombrarlos oficialmente.

La Acción Cultural Eslovena se presentó al público con un manifiesto especial, en forma de volante, que dice:

La Acción Cultural Eslovena no es una sociedad más y no pretende inmiscuirse en el trabajo de las sociedades y organizaciones ya existentes, ni atraer a su seno a los socios de aquéllas. Todo al contrario: tiende a una colaboración con los organismos existentes, ofreciéndoles su apoyo, sobre todo en sus afanes culturales. La única razón de su formación es la comprobación de que la creatividad cultural de nuestra inmigración no es lo bastante fomentada, ya que la colectividad de los inmigrantes tiene su pleno derecho a alcanzar el máximo nivel de sus expresiones culturales.

La Acción Cultural Eslovena ha formado cinco secciones, cada una de las cuales procederá, dentro de su campo de acción a preparar las expresiones culturales que aspiramos presentar al público. Son estas secciones las de: filosofía, letras, música, bellas artes y teatro. El trabajo de las distintas secciones encontrará su máxima expresión en actos culturales y en las publicaciones.

meddobje, I, 1-2, pág. 77

PO RAZNIH predhodnih razgovorih je dne 20. februarja 1954 sklical g. Lado Lenček CM večje število kulturnih ustvarjalcev na Granaderos 61, Buenos Aires. Sestanek je vodil prof. Lojze Geržinič, ki je podal glavne smernice za kulturno delo nove družbe, ki naj se osnuje. G. Lenček je nato razvil misli o virih družbe in predložil svoj osnutek pravil. Vsi navzoči so ustanovitev nove družbe pozdravili in naglašali njeno potrebnost; deloma so bila deljena mnenja le o ustroju družbe in zasedbi nekaterih mest v vodstvu. Končno je bil izvoljen poseben odsek za redigiranje pravil, nato pa uprava z g. Rudo Jurčecem kot predsednikom, gg. dr. Tinetom Debeljakom in prof. Lojzetom Geržiničem kot podpredsednikoma, tajnikom Marijanom Maroltom in blagajnikom Ladislavom Lenčkom. Vodstvo filozofskega odseka je prevzel dr. Ignacij Lenček, leposlovnega Zorko Simčič, glasbenega dr. Julij Savelli, likovnega kipar Franc Ahčin, gledališkega Marijan Willenpart. Vodjem odsekov je bilo naročeno, naj do prve skupne seje odbora, ki ga sestavljajo člani uprave in vodje odsekov, pripravijo imenike ustvarjalnih članov, da jih odbor sprejme.

Slovenska kulturna akcija je stopila pred javnost s posebnim proglasom, ki je izšel kot letak in se glasi:

„Slovenska kulturna akcija“ ni društvo in nima namena odvzeti kateremu koli obstoječemu društvu ali siceršnji organizaciji delokroga ali celo članstva. Nasprotno, hoče z vsemi obstoječimi združenji sodelovati in jih zlasti v njihovih kulturnih prizadevanjih podpirati. Povod njeneu osnovanju je dalo edinole spoznanje, da kulturne sile naših izseljencev še niso dovolj izčrpane in da je pravica izseljencev do čim višje kulturne ravni utemeljena.

„Slovenska kulturna akcija“ je poklicala v življenje pet odsekov, ki bodo vsak na svojem področju pripravljali snov, ki jo hočemo posredovati javnosti. Ti odseki so filozofski, leposlovni, glasbeni, likovno - umetniški in gledališki. Delo odsekov bo našlo svoj izraz v prireditvah in publikacijah.

meddobje, I, 1-2, str. 77

GLOBOKO SPOŠTUJEMO PIETETO, LJUBEZEN IN VERO TISTIH DOMA, KI ČUVAJO STVARITVE SLOVENSKEGA DUHA IN JIH HRANIJO ZA BODOČNOST. Z NJIMI PA NAS VEŽE VELIKA DOLŽNOST, DA TE DUHOVNE VREDNOTE PO SVOJIH MOČEH IZPOPOLNJUJEMO IN BOGATIMO.

MENIMO, DA JE PRAVI KULTURNI DELAVEC VEDNO PRINAŠAL TUDI SVOJ DELEŽ KVALITETE, LEPOTE IN SIJAJA VSEMU OSTALEMU NARODNEMU DELU. UMETNIK IN PISATELJ STA ZA SVOJ NAPOR IN TRUD DOŽIVELA NAJVEČJO NAGRAĐO TAKRAT, KADAR STA VEDELA, DA STA S SVOJIM DELOM V NAJGLOBLJEM SOGLASJU Z VSEM NARODNIM SNOVANJEM.

iz govora pisatelja Rude Jurčeca, na 1. umetniškem večeru SKA, 11. aprila 1954

za junijski spomin

VSEM, KI SO BILI JUNIJA 1945

PO BRATOVİ ROKI

KRIŽANI,

ČAST IN ZAHVALA!

KOČEVSKI ROG in TEHARJE in HRASTNIK in
TRBOVLJE in LAŠKO in PODUTIK in ŠKOFJA LOKA in
— — — — —

O, JEZUS! ČLOVEK – BOG STVARI!
TAKO PRAV MENE LJUBIŠ TI!
NAJ ZDAJ PRIZNAM. POMAGAJ MI!

Fodoba in verz — iz knjige KOS-GORŠE, KRIŽEV POT PROSEČIH, ki je izšla 1955 pri Slovenski kulturni akciji kot njena 1. knjiga

utrinki

vladimir kos, tvoj odhod

IN MEMORIAM IGNACIJ LENČEK

Smeha zvončki tiho izzvenijo,
trenutek večnosti strasti razpade v prah,
in smeha zvončki končno izzvenijo
v skalnati ocean.

Veter, sklonjen, s prajaponskim vzdihom,
zasuje sled stopinj in steklenic solzé,
in najnovejše pesmi pločevine,
veter nebeških cest.

Vračam se. A Ti si se že vrnil
h goram, vodam in gnezdov ptic Boga Duha,
in skozi Luči naočnike srebrne
najdeš Srce sred tanj.

Nace, veš, še enkrat bi Te prosil:
v tej sveti sreči ne pozabi — S K A .
Naj zažari kot srp v Vstajenja rosi,
s kladivom križana!

9. maja 1974

Polovico te pesmi sem končal na bregu jezera Jamanaka pod severno Fudži: moral sem nazaj v Tokio. Potem sem prejel sporočilo o odhodu dragega, če smem reči, prijatelja in nekdanjega svojega profesorja moralke, dr. Ignacija Lenčka, in naenkrat sem vedel, za koga sem začel pisati pesem, ki sem jo potem dopisal v deževno meglenem povelikonočnem Tokiu. — V. K.

POROČILO O NAPREDKU NA KULTURNEM PODROČJU ME MOČNO VESELI. VISOKO CENIM SLOVENSKO KULTURNO AKCIJO: TO JE DEDIŠČINA LJUDI, KI SO SE „SPEČALI“ Z UMETNOSTJO.

univerzitetni profesor dr. Rajko Ložar, 13. aprila 1954 iz ZDA

SREDIŠČE KULTURNEGA DELA SLOVENSKE EMIGRACIJE JE V BUENOS AIRESU. PRAV TAM SE JE V ZADNJEM ČASU ZAPOČELA SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA, KI NAJ KONSOLIDIRA SLOVENSKO KULTURNO DEJAVNOST V EMIGRACIJI.

pisatelj Karel Mauser, 26. avgusta 1954

PRI VSEM NAS BO VODILO NAČELO: V POTREBNEM ENOTNOST, V DVOMLJIVEM SVOBODA, PRI VSEM PA LJUBEZEN.
Slovenska kulturna akcija v nastopnem manifestu, 11. aprila 1954.

akad. kipar FRANCE GORŠE je v pismu uredniku GLASA pozdravil 20-letnico ustanovitve Slovenske kulturne akcije in njenega glasila. 29. aprila 1974 je pisal iz Sveč na Koroškem:

K 20-letnici obstoja in razvoja SKA čestitam Vam kot uredniku Glasa in Vašim neutrudnim, požrtvovalnim sodelavcem, da ste pri svojem kulturnem poslanstvu vztrajali in nas na nadpovprečni ravni informativno in kulturno bogatili. Zato Vam kličem: Iskrena hvala!

Od Slovenske kulturne akcije bi pa v bodočem razvoju želel v svojem in v imenu mnogih naslednje: Časi in okoliščine, v katerih živimo tu in tam na vseh

celinah sveta, so iz dneva v dan zahtevnejši in je zlasti za zdomske in zamejske Slovence nujno, da SKA vztraja pri svojem delu in nenadomestljivem kulturnem poslanstvu še naprej in da vzdržuje vsaj še isto kulturno raven kakor vse doslej. Da naj skrbno zasleduje kulturna dogajanja in pojave na široki pozornici na obzorju sveta. Tako bo Slovenska kulturna akcija v svojem obsegu za nas Slovence ostala zanesljiv semafor tudi v bodoče.

Akad. kiparju FRANCETU GORŠETU se uredništvo zahvaljuje za novo glavo našemu listu, ki jo je mojster zarisal prav za to dvojno številko.

kronika

pred dvajsetimi leti

NAMEN tega sestavka je poročilo o nekem dogodku pred dvajsetimi leti, ob ustanovitvi Slovenske kulturne akcije, ki sem ga zapisal po pripovedovanju prijateljev, pa tudi po lastnem doživetju in spominu. Najprej moram reči – tako, kot je bilo napovedano, in ta napoved je stvar poročila – da so najbolj blesteče strani zdomstva tiste, ki govore o kulturno ustvarjalnem delu akcije, se pravi, o delu pisateljev, filozofov, tragedov, mimikov, muzikov, poetov in kopistov, padlih po vojni v okolico in v samo mesto B. ali v druge kraje in mesta zdomskega sveta.

Zdomstvo – če ga na tem mestu definiram s heideggerjevskim opisom – je oditi-z-doma, ne biti doma, izseliti se (navadno med vojnami in revolucijami, v poveljnem odisejevskem vračanju ali v modernih, enejskih izselitvah); je biti v resnici mrtev za svoj prvodani svet in začeti eksistenco v novem. Tako bi tudi za zdomske kulturnike težko ugotovil kaj o njihovem prejšnjem življenju, imetju in delu ter sploh o njihovem prvem svetu.

A vrnem se k pripovedi: prva leta bivanja v tem svetu smo občutili kot nekako rojstvo, zvezano z bridkostmi; vživljanje v red tostranske eksistence ni bilo brez zadržanosti in trenutne ohromitve duha. Tudi zavest časa nam je mesečno zbledela, čeprav se je spomin na stari svet bolj in bolj umikal k stvarnemu tu in zdaj.

Z ustanovitvijo akcije se je duhovna in potovalna sestava naše družbe bistveno spremenila. Dvajset let je od takrat – akcija je postajala iz leta v leto večja nujnost; tudi je bilo potrebno uravnavati delo v skladu s težnjami in ciljem naroda v domovinskem svetu in to je bilo mogoče samo v povezanosti.

POLETNA vročina je pritiskala sredi februarja na svetlosive kvadrante mesta, okolica je bila posušena, a lepa v svoji razsežni odprtosti. Takrat so se zbrali nekateri ustvarjalci in delavci – nekaj jih lahko naštejemo: Ruda, Lado, Lojze, Franz, Kinčolej, Marjan Marolt in Nace Lenček, muzik Savli, traged Nikolaz, teolog Josip in morda še kdo, a se nihče več ne spomni imen – ter ustanovili družbo za akcijo tostranskega slovenskega duha. V zadnjem trenutku je pritekel že post festum iz svojega kamenja Debelak. Napisali so med drugim tole kratko sporočilo: „V mestu B. se je osnovala slovenska kulturna akcija z namenom, da pospešuje in posreduje kulturne in duhovne stvaritve, zlasti slovenske. Pri tem ji je vodilo najvišja kakovost, ki je dosegljiva, etc. SKA per pro.“ Slede podpisi.

Akcija je imela široko zasnovan program: družba pesnikov in tragedov, epikov, slikarjev, filozofov in drugih, ki so

po vojni padli na ta otočja in celine. Vsi ti naj bi skrbeli najprej za ohranjanje in čiščenje besedišča in jezika svojega rodu ter na poti v nove zemlje iskali najuspešnejša sredstva proti odtujenju, metamorfozam, razsenčenju in drugim deformacijam. Na tistem prvem sestanku februarja mesca se je govorilo o notranji ureditvi zdomske kulturne organizacije, o načrtnem delu v zemlji, v kamnu, v ognju in vodi, v odnosih in vraščanju v tostrano stvarnost, o naši konstruktivni kritiki preteklosti. Pokazala se je potreba po razdelitvi delovnih območij. Namen ustanove je bil ustvariti na najvišji ravni pogoje za nadaljevanje pristnega slovenskega ustvarjalnega dela. Rodila se je misel o ustanovitvi odsekov – literarnega, filozofskega, glasbenega, gledališkega, likovnega in drugih. Delovna komisija je razdelila delo tako, da so posamezne člane zadolžili za literarne prireditve, za dramatiko, za recitacije, predavanja, glasbena izvajanja.

Ustvarjalci so bili sredi dejavnega nemira. Proti večeru smo se zbrali na robu mesta pod nizkimi sivozelenimi borovci, nedaleč od obrežja. To zapisujem, ker smo bili na tistem prvem sestanku že tudi mnogi simpatizerji in poznejši redni obiskovalci akcijskih večerov. Spomnim se, da je takrat govoril Ruda o aktualni temi: čeprav je naše področje književnost, nenehno zadevamo ob politiko in politike... naš jezik je obogaten s kritičnim zaznavanjem idejne stvarnosti in tako naprej.

Med kamni in v pesku se je pekla ovčetiina, pili smo črmino iz starih mehov in nato, ko so se že zapirale rumene opuncije v grušču položnega brega, so postali umetniki, misleci in igralci zgovorni, oglasila se je pesem, najprej zategla, enoglasna in senčna, nato živahna in ognjena. So trenutki, ko je zdomstvo skrivnostno lepo in globoko.

Zadeva akcije se je rodila in dozorela iz notranjega teženja po komunikaciji, kot porok pravičnega reševanja, kot struktura naše transcendentalne naravnosti v slovenstvo. Zagovor proti obsedenosti in praznoverju – okorelosti duha.

Šel sem k morju, ki se je svetlikalo ob vzhajajočem mesecu in šumelo v svoji večni enovitosti. Bil sem notranje potešen, zadovoljen. Čez čas smo bili spet vsi okrog ognja, ki smo ga zakurili v lahni globini južne noči. Bilo je tostrano domače. Napivali smo, devetkrat obremenjeni, a bogovi so bili z nami. Govoril je Tine, za njim Ruda; igralec si je nadel svojo neizogibno masko in preskakujoč iz vloge v vlogo ustvarjal človeška razmerja med člani.

Takrat se je zgodilo nekaj, kar nas je prevzelo in to zapišem, ker se pozneje o tem ni govorilo, verjetno zato, ker je osebno prizadelo nekatere člane. Iz ozadja je naglo stopil k ognju neki R. Danes se ga komaj spominjam,

njegovo ime mi je zbledelo, kajti po tisti noči ga nisem več videl, ni prihajal na akcijske večere. V roki je imel papirje, nisem videl dobro, bili so nekateri zarisi in zapisi, čudne oblike.

„Dvajseti februar, sonce pod znamenjem ribe, Venera v konjunkciji z Jupitrom...“ S predirnim glasom je skušal pritegniti pozornost okoli stoječih. Zanosno je nadaljeval, ogenj mu je pobilskoval v očeh. „Akcijska je rojena v dneh, ko se Venera dviga v svoji najčistejši nagoti proti sedežu Jupitra.“ Strmel sem v obiskovalca. Od vročine posušeni papir mu je šumel v previjajočih se rokah. Celo najbolj zgovorni in glasni – Simonič, Lado, igralec – so utihnili in poslušali. Čokati Tine iz gornje Loke, ki je tisti dan v popoldanskih urah govoril za slovo prijatelju Kr., se je zdrznil. Ruda je postal vidno nervozen, a je vse potlačil v sebi kot vedno. Čudaški prekinjač mirnega razpoloženja je vsiljivo nadaljeval:

„Postavljen v kamnitni svet in na morje, v zunanji prostor, bo slovenski ustvarjalec našel v akciji odmev za svojo besedo, za tisto, ki družni in plemeniti srce. V tem okviru bo njegovo delo ostalo. Zdomec – popolnoma svoboden v tem svetu, vendar postavljen v nenehno nevarnost, da se izgubi za vedno. V akciji bo oblikovana podoba ustvarjalca – romarja, poeta, trageda – tistega, ki ne odneha za hudiča in ne zavrže besede, ne odstopi od igre, ne neha premišljati in pričevati. In to pričevati po

slovensko! Beseda bo obnovljena, prišel bo ogenj, a mnogi ne bodo vzdržali v začetnem zagonu in naravnosti v akcijskega duha... umaknili se bodo in vrtili, predali nemoči starcev, zopetnemu opraviu vrtilčkarjev in računarjev. Akcija bo dosegla nemajhen vrh, a prišlo bo pomanjkanje, stiska, utrujenost in trpkost... za mnoge razklanost duha. Vidim jih, ki odhajajo in zapuščajo svoje delo. Saturnovi strupeni vplivi. Šli bodo, a v srcu jim bo ostala bolečina tega rojstva. Mnogo zatajevanja, notranje discipline in duhovnosti bi bilo treba, da bi se to ne zgodilo. A bo prišlo. Vendar to še ne bo konec – ta bo prišel mnogo pozneje, počasi in dobrotno, kot pride sen na oči po utrujenosti dnevnega dela... akcija bo pomenila ljubezen do besede in zato bo ostala v analih slovenstva za vedno...“.

Nisem mogel razumeti vsega, kar je govoril in napovedoval zaneseni obiskovalec in tudi ne vem, če bi še nadaljeval, kajti v tistem trenutku se je zrušilo goreče dračje in ogenj ga je oplazil po roki. Skočil je vstran in se takoj umaknil; pri tem so mu papirji padli na žerjavico, napol ožgane jih je pobral Ruda, jih zvil in spravil v žep.

Ne vem, kako je bilo potem, kajti zapustil sem družbo ter se z neko tesnobo umaknil proti morju, kjer so valovi plivkali med kamenjem, ki ga je visoko vzpeti mesec skrivnostno osvetljeval.

france papež

kako smo začeli

Urednik me je povabil, naj zapišem nekaj spominov na ustanavljanje SKA in še kaj.

S spomini je križ; sem izmed tistih, ki se le poredko ozirajo nazaj, ker jih sprotnost povsem zavzema, zato se le malo spominjam in še to ne s preveliko gotovostjo.

ŽE V PRVIH početkih našega begunstva so slovenski katoliški izobraženci začeli izdajati revijo Vrednote. Revija je kmalu prišla v gmotne težave in nje uprava v splošno zagato. Po različnih drugih poskusih sanacije so se nekateri vodilni pri reviji obrnili name, da bi še jaz poskusil srečo v reševanju dragocenega kulturnega podviga. Zakaj name? Imel sem pač nekoliko gospodarske žilice, kar se je menda pokazalo ob raznih drugih bolj ali manj uspehlih mojih podvzetih gmotnega značaja v novi domovini. Pa tudi zato, ker sem se malo bolj kot povprečni duhovnik zanimal za kulturno dejstvo naše inteligenčne elite. Poleg tega sem imel, čprav, ali pa morda prav zato, ker redovnik, precej proste roke in različne možnosti za delo med slovenskimi begunci. Bil sem pa tudi še v letih, ko si človek upa marsičesa lotiti.

V premišljevanju o reševanju Vrednot me je najprej zajela misel, da bi bilo treba revijo malo širše zagrabit. Naj bi postala nekaj podobnega kot nekdanja družinska revija Mladika, le da bi bila na nekoliko višji ravni, tako da bi našlo v njej mesto tudi vse, kar bi bilo na višini Vrednot. V razgovorih o tem in o vzdrževanju ter širjenju revije se je počasi izkristalizirala misel o določeni novi organizaciji slovenskega kulturnega delovanja v izseljenstvu in zamejstvu, ki bi pobujala in posredovala tudi najvišje stremeča prizadevanja slovenskih kulturnikov zunaj državnih meja; bila naj bi nekak vrh vsega, tedaj že precej razvitega slovenskega izseljenskega prosvetnega dejstvovanja. Slovenski kulturniki naj bi se po tej ustanovi tesno med seboj povezali v ustvarjanju, ostalo slovenstvo pa naj bi sprejemalo sadove njihovih stvaritev in s tem dajalo vsemu prizadevanju moralno in gmotno oporo in podlago. Rešitev Vrednot naj bi torej bila v tej organizaciji. A ne le to. Še več: izdajanje še drugih publikacij, zlasti leposlovnih knjig, pa pospeševanje vsega drugega čim višjega kulturnega dejstvovanja. Že tedaj smo zamislili poleg občasnega izhajanja Vrednot, ki naj bi se spremenile v zgolj znanstveni zbornik, tudi izdajanje leposlovne revije, zalaganje slovenskih knjig in organizacijskega glasila; pa tudi ustanovitev odsekov, ki naj bi vezali kulturne delavce posameznih panog ter jih navajali k čim bogatejšemu ustvarjalnemu in posredovalnemu delu ter ga omogočali.

Za razgovorjanje o vsem tem je bilo v Argentini lepo število odličnih kulturnih delavcev. Z nekaterimi drugimi rojaki sem prav tedaj ustanovil tudi Slovensko tiskovno družbo, ki se je pozneje razvila v sedanjo delniško družbo

Editorial (Založba) Baraga, kar je lepo sovpadalo v načrt o novi ustanovi, ki bi terjala tudi kakovostno kar najvišje stoječi slovenski tisk.

K ustanovitvi take organizacije nas je še posebno spodbujala okoliščina, da v tistih časih tudi med Slovenci v zamejstvu še ni bila tako razvita kulturna dejavnost, kot je danes, in je bilo upanje, da se bodo zlasti številni v Trstu živeči slovenski kulturniki vključili v novo ustanovo in pri njej sodelovali. To je tudi vplivalo, da smo organizaciji postavili najširše slovenske meje: zajeti vanjo vse v svobodi živeče slovenske kulturne delavce.

Na kulturne delavce v matični domovini tedaj niti misliti nismo mogli, kajti stiki so bili še skoraj povsem nemožni. Spominjam se zlasti, da nam tudi ni šlo za ostvareitev kakšne protikomunistične delavne skupnosti, ampak čisto preprosto za povezavo vseh slovenskih kulturnih delavcev v svobodi; za pospeševanje krščanske kulture, nekako protitež materialističnemu kulturnemu pritisku doma. Zato tudi nismo čutili nobene potrebe, da bi v prva pravila nove ustanove vnašali izraze kot združevanje protikomunističnih kulturnih delavcev (kar so nekateri po petnajstih letih življenja Slovenske kulturne akcije imeli za potrebno), ker se nam je poudarek na podlagi krščanskih vrednot zdel povsem zadostna idejna opredelitev.

Tako v izseljenstvu, kakor tudi v zamejstvu živeči slovenski kulturni delavci so se ogreli za novo ustanovo. Domala vsi, ki smo jih povabili, so se odzvali: v Argentini, kjer je sedež ustanove, osebno; od drugod pismeno. Pri vodilnih osebnostih slovenskega izseljenstva v Argentini v začetku ni bilo opaziti polnega razumevanja, kajti takrat pred 20 leti – morda iz strahu, da bi se preveč razbili in hitreje utonili v okolju – je bilo v ozračju še bolj centralistično pojmovanje našega skupnostnega slovenskega življenja; a morda je bilo tudi nekaj ljubosumja... To preprevidno zadržanje nekaterih vodilnih je bil eden od vzrokov, da se tudi širša izseljenska javnost ni v zaželeni meri zavzela za moralno in gmotno oporo ustanovi in da je bila zato organizacija zlasti v finančnem pogledu vedno na bolj šibkih nogah, kljub brezplačnemu delovanju kulturnikov - ustvarjalnih članov. Nemalo razočaranja je novo kulturno prizadevanje doživljalo tudi od strani le preveč številnih tistih slovenskih izobražencev, ki so se tako zelo zarili v reševanje svoje osebne eksistence v novi deželi, da niso imeli poslušati za vrhunsko slovensko kulturno ustanovo v zdomstvu. Poudariti pa velja, da se je slovenska izseljenska duhovščina skoraj v polni meri zavzela za Slovensko kulturno akcijo in ji od vsega početka stala trdno ob strani.

Delovni zagon mlade Slovenske kulturne akcije je bil v začetku silen, veselja in požrtvovalnosti za ustvarjanje in

sodelovanje med kulturniki najrazličnejših panog pa obilo. Tajništvo je s pisarno pod vodstvom pokojnega Marjana Marolta, kot prvega tajnika, ob sodelovanju ustvarjalnih odsekov prva leta razvijalo razgibano poseganje v obojno poslanstvo ustanove: ustvarjalno in posredovalno. Doživljali smo razveseljive kulturne pojave in dosežke, veliko knjižnega izdajali, lepo drug ob drugem rasli in se bogatili.

Žal je to visoko stanje organizacije začelo doživljati udarce, ki ji niso bili v korist. Bolezen in predlanski smrt tajnika Marolta – zadnja leta mu je krhko zdravje domalo onemogočilo delo v skupnosti; nekatera nesoglasja med kulturniki samimi; finančni problemi; zraven pa skoraj popolna oddaljitost tržaškega kulturnega sveta zaradi oživitve in osamosvojitve lastnega kulturnega življenja – to in še marsikaj drugega je začetno bujno kulturno udejstvovanje nove ustanove hromilo, dasi ga ni zamorilo.

Posebno težko rano je zadal ustanovi povsem nepotreben iztop nekaterih najbolj delavnih ustvarjalcev, pred petimi leti. Ustanovi, ki je bila petnajst let prej poklicana v življenje zgolj iz želje po pospeševanju kulturnega dejstvanja slovenskega izseljenstva v luči krščanskih vrednot, so nekateri imeli za potrebno dodati še poseben značaj izrecnega protikomunizma. Ker se večini ta novost ni zdela umestna, so njeni zagovorniki iz ustanove izstopili in se ji oddaljili, s čemer so Slovenski kulturni akciji in našemu izseljenstvu, pa tudi samemu protikomunističnemu boju pozročili nemajhno škodo.

Seveda je ustanova, čeprav ne ravno lahko, nadaljevala z življenjem in delom. In upravičeno je upanje, da bo živela

še naprej in v manjši ali večji meri opravljala svoje poslanstvo: pospeševanje najvišjih kulturnih vrednot v luči krščanskih načel v svobodnem slovenskem svetu. Ta naloga je tako važna ne le za bodoče duhovno zdravje našega izseljenstva, ampak tudi za celotni slovenski narod, da se morajo slovenski kulturniki v zavesti svoje odgovornosti stalno vzpenjati nad vse nebištvene razlike v gledanju, obravnavanju in reševanju problematike naše sedanje narodne usode in posvečati svoje predragocene ustvarjalne sile konstruktivnemu delu za slovensko svobodno krščansko kulturo ter tako najučinkoviteje reševati in osvobajati ogroženi in trpeči slovenski narod.

Slovenska kulturna akcija je kljub vsem divjim vetrovom in viharjem skozi 20-letno dobo sedaj ob dvajsetletnici utrjena v svojem obstoju. Kako dolgo bo živela in rodila kulturne sadove, zavisi v veliki meri od mlajšega rodu slovenskih izobražencev. Če celotna slovenska skupnost uspe med današnjo slovensko mladino v zdomstvu oblikovati ne le argentinske, severnoameriške, kanadske, avstralske in druge izobražence in kulturne delavce, ampak istočasno tudi slovenske, ki bodo čutili pripadnost slovenskemu narodu in se zavedali svoje odgovornosti do tega slovenstva v svetu, pa znali tudi slovensko kulturno ustvarjati, bo tudi Slovenska kulturna akcija v tej ali drugačni obliki živela. V tem smislu je naša ustanova takorekoč merilo življenjske narodne moči naše izseljenške skupnosti, danes in v bodočnosti.

Ladislav Lenček

slovenska kulturna akcija

za svojo 20. obletnico

vabi vse slovenske rojake —

prosi vse svoje prijatelje —

poziva vse svoje redne in podporne člane —

da ji ob njenem življenjskem prazniku naklonijo svoj

jubilejni dar

darovali so:

dirigent DRAGO MARIO ŠIJANEC, redni član Slovenske kulturne akcije, v Argentini, 1000 pesov

duhovnik N. N., iz Argentine, 5000 pesov

g. N. N., iz Argentine, 3000 pesov

g. PETER MARKEŽ, iz Kanade, 20 dolarjev

duhovnik BORIS KOMAN, iz Argentine, 300 pesov

duhovnik N. N., iz Evrope, 100 dolarjev

VIKTOR TOMINEC, iz ZDA, 20 dolarjev

gdč. RENATA SUŠNIK, iz Argentine, 100 pesov

gospa ŠTEFKA MIKUŽ, iz Argentine, 400 pesov

duhovnik JOŽE FERKULJ, iz ZDA, 100 dolarjev

prof. dr. LOJZE AMBROŽIČ, iz Kanade, 50 dolarjev

VSE DAROVE, ki jim pristavite, da so namenjeni 20-letnici Slovenske kulturne akcije, bomo v Glasu sproti objavljali z imenom darovalca. Naslavljajte jih — po pošti samo s čekom! — le na ime našega blagajnika: Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires, Argentina

KULTURNI VEČERI S K A V BUENOS AIRESU V PRVI SEZONI

april — oktober 1954

V 2. številki I. letnika GLASA, maja 1954, je najavljen prvi spored kulturnih večerov v Buenos Airesu za I. sezono delovanja Slovenske kulturne akcije. Kulturni večeri, kot smo jih takrat zamislili, so predstavljali novost v slovenskem zdomskem življenju, posebej v Argentini. Vsaj v tistih letih tudi po drugih kontinentih med zdomci nimajo para. (V Trstu so s podobnimi kulturnimi shajanji z zahvalo po visoki kakovostni ravni začeli nekaj let kasneje.)

Kakšen je bil odziv, izkazujejo nekateri zapisi iz tistih mesecev pred dvajsetimi leti:

V 9. številki I. letnika Glasa (november 1954) je takratni njegov urednik tajnik Marjan Marolt napisal nekatere statistične ugotovitve, ki izkazujejo v razdobju sedmih mesecev 22 kulturnih večerov! Tem je prišteti še 3 diskusijske večere pa nekatere strokovne delovne sestanke posameznih

ustvarjalnih odsekov. Najmanjša udeležba na večerih je bila 40, največja pa 400. Povprečna udeležba na večerih, ki so bili vsak četrtek zvečer v župnijski dvorani v Ramos Mejia, na robu Buenos Airesa, je bila 100 udeležencev. Vseh 23 kulturnih večerov je obiskalo čez 2500 rojakov! (K večerom štejemo tudi 3 gledališke predstave pa 2 likovni razstavi). Vredno je poudariti, da je bila udeležba takratnega slovenskega izobraženstva v Buenos Airesu pri teh prireditvah Slovenske kulturne akcije nekaj zares blesteče izrednega: sredi delovnega tedna se je četrtek za četrtkom zbiralo k tem iskrenim manifestacijam slovenske ustvarjalne hotenosti in zmogljivosti in s svojo prisotnostjo moralno bogato podprlo naše ustvarjalce. Za tiste čase izkaz izredne zavzetosti, ki jo je med slovenskim zdomstvom pobudila SKA; danes se nam zdi vse to skoraj pravljica: takrat gostaji na oddaljenem mestni periferiji, kamor so se premnogi obiskovalci morali voziti tudi do dve uri daleč, vsak teden s skoraj 100 obiskovalci; danes v lastni Slovenski hiši, z večjimi prometnimi zmogljivostmi in le po enkrat, največ dvakrat vsak zimski mesec z največ – 50 obiskovalci...

V svoji prvi zimski sezoni 1954 v Buenos Airesu je Slovenska kulturna akcija pripravila tele večere, koncerte, nastope, likovne razstave in gledališke predstave:

11. aprila: 1. umetniški večer; 29. aprila: Moderna likovna in glasbena umetnost v ZDA; 13. maja: prvi literarni

K 1. UMETNIŠKEMU VEČERU 11. APRILA 1954

V dvojnem marčno-aprilem Glasu SKA smo pod gornjim zaglavjem KRONIKA v dokument ponatisnili poročilo o 1. Umetniškemu večeru 11. aprila 1954, ki ga je napisal pok. tajnik SKA Marjan Marolt. Ob pisanju je prezrl nekatere vredne podrobnosti, ki jih velja ob 20-letnici te rojstne prireditve Slovenske kulturne akcije zapisati. V poročilu ni navedbe sporeda večera, niti vseh, ki so na večer nastopili. Iz faksimila sporeda, ki smo ga tudi natisnili v isti številki, sledi, da je 1. umetniški večer priredila SKA z vsemi do takrat ustanovljenimi odseki v veliki dvorani in na odru v strogem mestnem središču na ulici Montevideo 850; poslojpe in oder sta last ženske veje argentinske Katoliške akcije; danes je tu priznано stalno poklicno gledališče Teatro Santa María del Buen Ayre (na istem odru je gledališki odsek SKA 13. in 14. septembra 1962 v krstni predstavi z režijo N. Jeločnika uprizoril izvirno dramo Branka Rozmana „Obsodili so Kristusa“).

Spored za 1. umetniški večer je s sodelovanjem Marjana Marolta sestavil Nikolaj Jeločnik po dogovoru s posameznimi odseki. Izvedbo sta pripravila on in Marolt, ki se je prvenstveno posvetil pripravi likovne razstave Slovenska pokrajina. Ob tej velja omeniti, da je največ umetnin slovenskih mojstrov – Jakopič, Strnen, Jama, G. A. Kos – k razstavi posodil takratni predsednik SKA pisatelj Ruda Jurčec. Velja pa tudi zapisati, da je bila to prva slovenska likovna razstava v Argentini in verjetno v zdomstvu sploh.

Na faksimilu sporeda, ki smo ga objavili v Glasu 3.-4., so napisana tudi imena vseh sodelujočih. Večina od tistih prvih pionirjev, ki so pred dvajsetimi leti z voljo in z občudovanja vrednim pogumom zaorali v naravnost skalno ledino slovenske kulturne tvornosti v zdomstvu, še vedno vneta dela v ustanovi. Od kulturnikov, ki so pri večeru sodelovali, nastopili ali pa s svojo navzočnostjo kot gostje javno priznali nujnost Kulturne akcije v slovenskem zdomstvu, so v večnosti: član NOS ravnatelj Bogumil Remec; predsednik svobodnega slovenskega parlamenta 3. maja 1945 France Kremžar; ravnatelj dr. Ivan Prijatelj; bivši celjski župan dr. Alojzij Voršič; umetnostni zgodovinar in pisatelj Marjan Marolt; sociolog in univ. profesor dr. Ivan Ahčin; univ. profesor dr. Ignacij Lenček, prvi vodja filozofskega odseka v Kulturni akciji...

večer izseljenske književnosti; 20. maja: glasbeni večer v spomin Antonina Dvoržaka; 27. maja: večer francoske gotike; 10. junija: 1. filozofski večer; 17. in 20. junija: večer posvečen Paulu Claudelu; 27. junija: razstava nepoznatih del in skic kiparja Ivana Meštrovića; 8. julija: Argentina v besedi, podobi in pesmi; 15. julija: arhitektura umetnost prostora; 22. in 25. julija: Ivan Pregelj, Azazel (gledališka predstava); 27. julija: diskusijski večer o predstavi Azazela; 1. avgusta: filmski večer - Vittorio de Sica; 12. avgusta: 2. filozofski večer; 19. avgusta: diskusijski večer o reviji Meddobje; 26. avgusta: večer posvečen spominu pisatelja in dramatika Antona Novačana; 3., 4. in 5. septembra: 1. razstava slovenske izseljenske grafike; 9. septembra: impresionizem v francoski glasbi; 16. in 19. septembra: Marjan Willenpart, Zadnji krajec (gledališka predstava); 23. septembra: večer posvečen pesniku in prevajalcu Tinetu Debeljaku; 7. oktobra: 3 filozofski večer; 14. oktobra: diskusijski večer o predstavi Willenpartove drame; 21. oktobra: Primorska govori - Preglju in Kosovelu posvečen večer.

Prvič je bilo na teh prireditvah in večerih izvajano: 1 skladba s ponovitvijo; 4 literarne stvaritve treh avtorjev; 1 izvirna drama: vsi avtorji teh stvaritev so bili takrat ustvarjalni člani SKA (ne štejemo sem izvirnih predavanj, tudi ne prvič pokazanih slik, kipov in grafik članov filozofskega in likovnega odseka.)

Skladatelj Alojzij Geržinič je svojo kantato na Debeljakovo Balado o materi iz Črne maše za pobite Slovence napisal prav za to priložnost. Scenično jo je v slogu dramskega oratorija zamislil in uprizoril Nikolaj Jeločnik: izvedba je bila i muzikalno i odrsko novost. Ančica Kralj je kot pianistka s svojim nastopom dejansko pripravila prvi javni solistični instrumentalni koncert med zdomci. Odlomek iz Ghéonove tragedije Igralec in milost je v prevodu N. Jeločnika, ki je odigral tudi naslovno vlogo igralca Genezija, po prevajalčevih intencijah pripravil režiser Marjan Willenpart. Nataša Zajčeva (zdaj poročena Smersu) je takrat prvič igrala pri Kulturni akciji: vseh dvajset let ji je ostala zvesta – tako je prva igralka, ki je v dvajsetih letih zapisala največ gledaliških nastopov. Prvič je takrat nastopila tudi talentirana Milka Rezelj (zdaj poročena Pezdirc), ki je pozneje igrala še v Pregljemem Azazelu.

Izvlačke iz govora takratnega predsednika SKA Rude Jurčeca je objavila prva dvojna številka Meddobja, ki je nekaj mesecev pozneje izšla, kot uvodnik. Novost ob prireditvi je bil tudi lično natisnjen spored, ki je bil hkrati tudi nekaj nastopni manifest predstavitev Slovenske kulturne akcije: pridružena mu je bila vpisnica v redno članstvo: takrat so bili redni člani v Kulturni akciji vsi, ki so se vpisali in se obvezali plačevati mesečni denarni obolov za vzdrževanje ustanove in njenega dela; sedanji redni člani so se v prvih pravilih zvali „ustvarjalni“. Na 1. umetniškem večeru je med redne člane podpornike pristopilo čez 100 rojakov..

K udeležbi na 1. umetniškem večeru: Kronist v takratnem Glasu SKA je zapisal, da se je „večera udeležilo okrog 200 rojakov“. Dejansko jih je prišlo vsaj 400: gledališka dvorana na Montevideo 850 ima v parterju 427 sedežev – parter je bil na naši prireditvi v polno zaseden!

Odziv na 1. umetniški večer je bil med slovensko javnostjo v Argentini presenetljivo velik. Ni pa mu dalo skoraj nobenega poudarka takratno slovensko časopisje v Buenos Airesu. Od vseh listov ga je bežno registriral tednik Svobodna Slovenija s krajšim priložnostnim poročilom. O rojstvu in predstavitvi Slovenske kulturne akcije slovenski periodiki v Argentini niso poročali. Pač pa so njen pojav s simpatijami pozdravili zvečine vsi zdomski listi in časopisi po drugih kontinentih.

PODPORNA ČLANARINA ZA LETO 1974

„Podporni člani so, ki organizatorno ali gmotno z organizacijo Slovenske kulturne akcije sodelujejo.“
(8. člen pravil)

PODPORNA ČLANARINA ZA LETO 1974 je V ARGENTINI 300 pesov
DRUGOD PO SVETU 25 dolarjev

VAŠA PRISOTNOST MED PODPORNIMI ČLANI SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE BO KULTURNI ZGODOVINI SLOVENSKE DUHOVNE RASTI V SVOBODNEM SVETU PRIČALA O VAŠI ZVESTOBI NARODU.

naše nove knjige

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA je letos dopolnila prvih dvajset let. Prav, da tudi s svojo publicistiko, kjer se je vsa ta lepa leta največ zrcalilo njeno ustvarjalno delo za ves slovenski kulturni prostor, vredno proslavi svoj jubilej. Odbor je v ta namen sklenil izdati JUBILEJNO KNJIŽNO DARILO, ki obsega 6 LEPOSLOVNIH KNJIG, 8 zvezkov revije MEDDOBJE in 24 števil mesečnika GLAS Slovenske kulturne akcije – v DVEH LETIH: od 1. januarja 1974 do 31. decembra 1975.

knjižni načrt jubilejnih izdanj

JE NASLEDNJI

FRANCE BALANTIČ, ZBRANO DELO

Uredil, opremil in uvod napisal **France Papež**.

Leta 1956 je Slovenska kulturna akcija v svojih rednih knjižnih izdanjih založila knjigo FRANCE BALANTIČ, ZBRANO DELO (uredil Tine Debeljak, opremila in z izvirnimi lesorezi obogatila akad. slikarka Bara Remec). Knjiga je že zdavnaj kupljena. Tudi žepna izdaja na bibličnem papirju z naslovom FRANCE BALANTIČ, PESMI (po Debeljakovi izdaji iz l. 1956 pripravil B. R.), ki jo je 1967 založila in izdala celovška Mohorjeva, je opravila zavidanja vredno kulturno delo: sto in sto izvodov so obiskovalci Koroške, posebno študentje, pretihotapili v Slovenijo. Knjižice danes skoraj ni mogoče več dobiti. V domovini prav gotovo še lep čas Balantičeve pesmi v knjigi ne bodo zagledale sonca: pred leti po Državni založbi že najavljena izdaja njegove poezije v priredbi in z uvodom Mitje Mejaka, je že natisnjena morala pod valjar vevške papirnice. Vsa ta dejstva nam veleajo, da Kulturna akcija znova obogati slovenski knjižni trg s poezijo slovenskega klasika naših dni **Franceta Balantiča** s knjigo, ki bo na ravni naše sodobnosti, da v nje duhu osvetli Balantiča PESNIKA in nam ga prikaže z modernim nadihom, brez bremen in dima vojne in revolucionarne psihoze.

Novo izdajo, ki bo zaobjela vse do zdaj poznano Balantičevo pesniško bero, tudi 6 sonetov, ki jih je bil 1969 v predvojnem arhivu revije Mladika pri Mohorjevi v Celju odkril Jože Dolenc, je uredil, z uvodnim esejem pospremil, opremil in pripravil pesnik in esejist **FRANCE PAPEŽ**.

MARIJAN MAROLT, JOŽE PETKOVŠEK

Življenjepis

Marjan Marolt je v slovenskem zdomstvu znan pisatelj in esejist. Vse do smrti v začetku 1972 je bil tajnik Slovenske kulturne akcije. Bil je tudi njen soustanovnik, vodja likovnega odseka in ravnatelj ter profesor na Likovni umetniški šoli SKA v Buenos Airesu. Z Vrhniške doma je že v svojem prvem večjem knjižnem delu, v povesti Zori, noč vesela segel v svoj rojstni kraj. Knjigo je 1956 založila in izdala Slov. kulturna akcija. Pozneje je v daljšem pripovednem delu Rojstvo, ženitev in smrt Ludvika Kavška (pri Svobodni Sloveniji, 1967) Marolt obdelal življenje slovenskega vseljenca v Argentino po zadnji vojni. Njegova zadnja literarna stvaritev pa je noveliziran življenjepis njegovega vrhniškega

rojaka z Verda slikarja **Jožeta Petkovška**. To delo zdaj Slovenska kulturna akcija najavlja med rednimi knjigami v svojem jubilejnem dveletju.

Ivan Cankar in Jože Petkovšek sta oba Vrhničana in sodobnika; sta največji umetniški vrednoti izpod šentpavelskega zvona, oba začetnika slovenske moderne: prvi v leposlovju, drugi v slikarstvu. Slikar Petkovšek, med našo javnostjo premalo poznan, je že od mladih nog privlačil Marjana Marolta kot umetnostnega zgodovinarja. Plod tega zanimanja je Petkovškova biografija, ki jo je bil Marolt napisal še pred vojno. Vse življenje se je zanimal za slikarjevo človeško in umetniško usodo. Svoja dognanja je slednjič zbral v literarno pisanem življenjepisu, ki ga bo z naslovom **JOŽE PETKOVŠEK** izdala Slov. kulturna akcija. Poseben vrednostni poudarek bo dal knjigi tudi uvod, ki ga je napisal Maroltov prijatelj, etnograf in bivši muzejski kustos **prof. dr. RAJKO LOŽAR**. V eseju podaja pisec umetnostno oznako slikarja Petkovška. Studio o pisatelju in o njegovem delu na področju umetnostne zgodovine pa pri Slovenski kulturni akciji je v knjigo prispeval **dr. TINE DEBELJAK**.

Knjigo bogaté številne reprodukcije Petkovškovih najboljših del.

ANTOLOGIJA SLOVENSKE ZDOMSKE LIRIKE

Zbral, uredil, uvod napisal in opremil **France Papež**

Slovenska kulturna akcija je 1960 založila in izdala antologijo slovenskega zdomskega pripovedništva po 2. vojni z naslovom **Dnevi smrtnikov** (zbral in uredil Alojzij Geržinič). Manjakala je antologija zdomskega pesništva. Žgocne občutimo to pomanjkljivost. Zato se je Slovenska kulturna akcija v tem jubilejnem letu odločila za izbor **slovenske zdomske lirike**, ki ga želi kot vredno knjigo pridružiti vsem drugim svojim publikacijam.

Pesnik in esejist **FRANCE PAPEŽ**, ki ga je med sodobne slovenske poete uvrstilo prav zdomstvo, je prevzel nehvaležno nalogo zbiranja in redigiranja mnogih pozabljenih, večkrat na šapirografne liste razmnoženih stvaritev slovenske lirike v zdomstvu. Z njemu lastno kritičnostjo in objektivnostjo je pripravil zibor najboljših lirike slovenskega zdomstva. Knjigi je napisal tudi daljši uvod. Publikacija bo vsekakor vreden dokument neusahlega vrelca slovenske poetične kreativnosti na tujem in v težkih časih.

FRANCE KUNSTELJ, BUTARA

Zbirka črtic

Zadnja knjiga medvojne Slovenčeve knjižnice, ki se je pripravljala 1945 v Ljubljani za tisk, so bile literarne črtice kaplana FRANCETA KUNSTLJA, v tistih mescih kurata Slovenskega domobranstva. Knjigo je za tisk pripravljala tedaj še neznan pisatelj Karel Mauser. Delo ni izšlo: majska tragedija 1945 je izid preprečila. Kunstelj, ki je s tako ljubeznijo povezal te pisateljske plodove v butaro cvetne nedelje, je za njimi potočil prve dni junija samo še krvavo solzo, prav kot fantič v črtici, ki je dala naslov naši zbirki. V Teharje vrnjenega s Koroške z njegovimi domobranci, so ga rabili novih oblastnikov zverinsko mučili in potem odstrelili z drugimi domobranskimi častniki v strelski jarek pred taboriščem. Že 1945 zbrane Kunstljeve črtice bo zdaj Slovenska kulturna akcija v uredništvu Tineta Debeljaka natisnila v svojem jubilejnem letu.

Kunstelj je med slovenskimi mlajšimi pisatelji med obema vojnama poznan kot eden bednega človeka najbolj ljubečih piscev. Pisati je začel še kot študent, pozneje kot bogoslovec in duhovnik v razne liste in revije, predvsem v Mladiko, Dom in svet pa v Mohorjeve koledarje. Njegovo pero odlikuje izbrana beseda z domačim vrhniškim vonjem, vzeta iz ljudskih ust in požlahtnjena položena v knjigo. Posebno vreden je kot pisatelj v svojih socialnih podobah. Bil je prijatelj majhnih ljudi, žalostnih usod, dečkov, odslovljenih služkinj, grbavcev, beračev, vseh, ki so ljubezni najbolj potrebni. Iz takih trenutnih podob, oseb in usod je sestavljena njegova knjiga črtic, ki jo pripravljamo za natis. Slovenska kulturna akcija z veliko hvaležnostjo do pisateljeve krvave žrtve z vso pieteto pošilja v svobodni svet to vredno knjigo.

FRANCE PAPEŽ, ESEJI IN ČRTICE IZ ZDOMSTVA

France Papež se je uveljavil ne samo s svojo pesmijo in s številnimi odličnimi prevodi, predvsem pesnikov iz anglosaškega sveta, marveč tudi kot esejist in črtičar svojkega zamaha in svojkega, modernega sloga. Te svoje ustvarjalne odlike nazorno izkazuje kot urednik in glavni pisec revije Meddobje, pa tudi kot odličen sodelavec GLASA SKA. Spada v mlajši zdomski pesniški krog: zrastel in dozorel je v teh 20 letih prav v Slovenski kulturni akciji, saj je njen najvidnejši delavec od početnih dni. Pri prvem leposlovnem natečaju v Slovenski kulturni akciji je za svojo izvirno pesniško zbirko **Osnovno govorjenje** prejel nagrado. Zbirka predstavlja pravo pesniško revolucijo na slovenskem zdomskem Parnasu: ni vplivana po domačijski tradiciji, pognala je marveč iz zahodno evropskega duha, četudi je v motiviki in posebej v problematiki živo povezana s Slovenijo in usodo slovenstva. Sodobna slovstvena kritika v domovini in v zamejstvu ga postavlja med najvidnejše sodobne slovenske pesnike.

V pričujoči zbirki se nam France Papež izkaže kot izviren in duhovit esejist in prozist. Poleg kritič-

nih pogledov na polpreteklo in sodobno slovensko ustvarjalnost, v slogu literarnih esejev, se prav od blizu srečuje pisec tudi s slovenskim emigrantskim okoljem. Enako več pa je tudi pisanja z nadihom čiste literarne fiktivnosti. Tako predstavlja ta knjiga v leposlovno obliko zajeto gledanje živega slovenskega ustvarjalca na sodobne slovenske zdomske probleme. Je pa hkrati tudi izkaz piščeve prefinjene svetovljanske miselnosti, ki teži v optimistično bodočnost ob reminiscenci na slovensko preteklost in ob tesni povezanosti z usodo in doživljanjem slovenskega povojnega zdomstva. Knjiga bo vreden dokument naše sodobnosti in duhovnega dinamizma mlajšega rodu.

JOŽE KRIVEC, ČRTICE

Prva in do zdaj edina tiskana knjiga pripovednika **Jožeta Krivca** je zbirka črtic in literarnih podob iz domačih Haloz DOM MED GORICAMI. Izšla je v leposlovni zbirki medvojne Slovenčeve knjižnice. Pisatelj je za knjigo prejel takrat Prešernovo nagrado. Kot zdomec je Jože Krivec doživljal usodo drugih slovenskih pesnikov in pripovednikov zdomcev, ki so vneto pisali še v taboriščne liste, že v novih bolj urejenih emigrantskih razmerah pa tudi v povojne zdomske liste, periodike in revije. V begunskih taboriščih po Italiji je urejal šapirografirano revijo Svet in dom. V Argentini je od ustanovitve naprej predsedoval Pisateljski družini France Balantič.

Iz vse svoje povojne literarne dejavnosti je zdaj Jože Krivec odbral najboljše stvaritve svojega peresa. Slovenska kulturna akcija jih bo v svoji jubilejni knjižni zbirki predstavila bralcem kot drugo tiskano knjigo rapsoda haloških goric izpred tridesetih let.

Poleg teh najavljenih knjig bo Slovenska Kulturna akcija v jubilejnem dveletju izdala tudi

8 zvezkov revije MEDDOBJE

urednik France Papež

kot do zdaj vsaka na vsaj 80 straneh s štiristransko umetniško prilogo, oboje v dosedanji obliki

in

24 števil mesečnika GLAS SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

urednik Nikolaj Jeločnik

List bo kot do zdaj z nalogo informativnega in propagandnega glasila Slovenske kulturne akcije posredoval obvestila o njenem delu in načrtih, zraven pa bo informiral o vrednih kulturnih stvaritvah v slovenskem zamejstvu, v matični Sloveniji in v velikem svetu.

ZALOŽBA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

ROJAKI!—PODPRITE GLAS SKA

ZA NJEGOV JUBILEJ MU POKLONITE

SVOJ JUBILEJNI DAR!

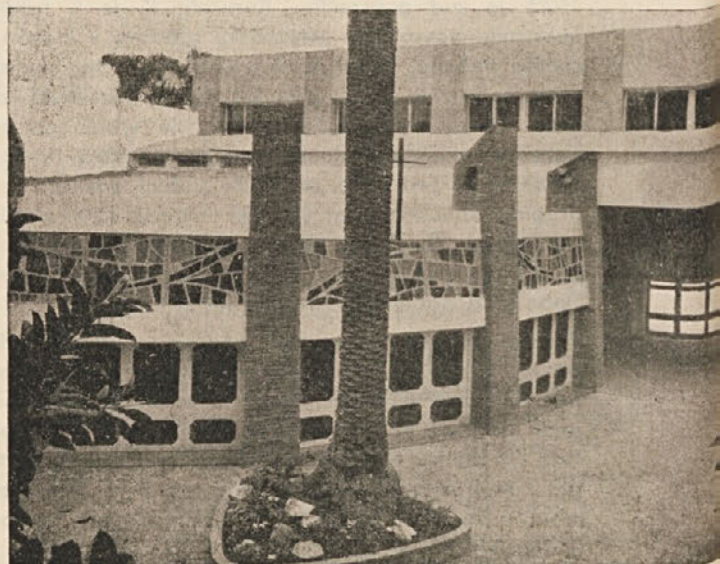
26. maja letos je delegat slovenskih dušnih pastirjev v Argentini msgr. Anton Orehar blagoslovil novo votivno cerkev Marije Pomagaj, hkrati z novim poslopjem za šolske prostore v Slovenski hiši v Buenos Airesu. Za slovensko združenje versko skupnost v Argentini lep in pomemben dogodek.

Pri načrtovanju in umetniško likovni plati nove cerkve so bistveno sodelovali arh. MARJAN EILETZ, arh. JURE VOMBERGAR, pa likovnika akad. slikarka BARA REMEC in slikar in rezbar IVAN BUKOVEC, vsi štirje redni člani Slovenske kulturne akcije. Še posebej, ker ta pripadnost naši ustanovi ne v priložnostni brošurici ob slavlju, ne v poročilih v slovenskem združenju tisku ni zapisana, se nam zdi primerno, da vsaj bralce Glasa na kreativnost svojih članov opozorimo. Temu namenu smo pridružili tudi fotografske posnetke zunanjsčine in notranjsčine nove cerkve.

Zamislil je cerkev, načrte pripravil in vsa dela vodil arh. Marjan Eiletz. O svoji in svojih sodelavcev stvaritvah je povedal:

„Cerkev se odpira v obliki pahljače proti notranjosti v desni kot dvorišča. Zaokrožena oblika fasade se preko štirih na široko odprtih vrat lahko spoji s celotnim dvoriščnim prostorom, da more ob večjih praznikih vsa množica, ki stoji zunaj cerkve, nemoteno prisostvovati verskim obredom. Ta občutek integracije obeh prostorov je še posebno dosežen pri večernih obredih. Cerkveno fasado dominirajo mogočni, s škrlatnim kamnom obloženi stebri, lahko nagnjeni nazaj. Med njimi se raztezajo zložljiva vrata, nad njimi pa živahni vitroji iz barvnih akrilčnih plošč, vdelenih v betonske vezave.

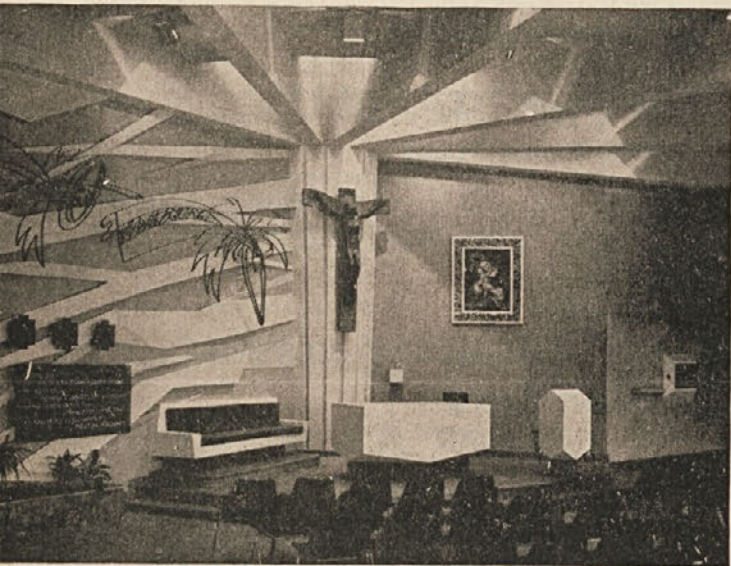
Pri notranjem oblikovanju cerkve sem si zastavil sledeče naloge: najprej oblikovna povezanost prezbiterija z ladjo, se pravi, spojitve ljudstva s Kristusovim predstavnikom

Zunanjsčina cerkve Marije Pomagaj v Slovenski hiši v Buenos Airesu

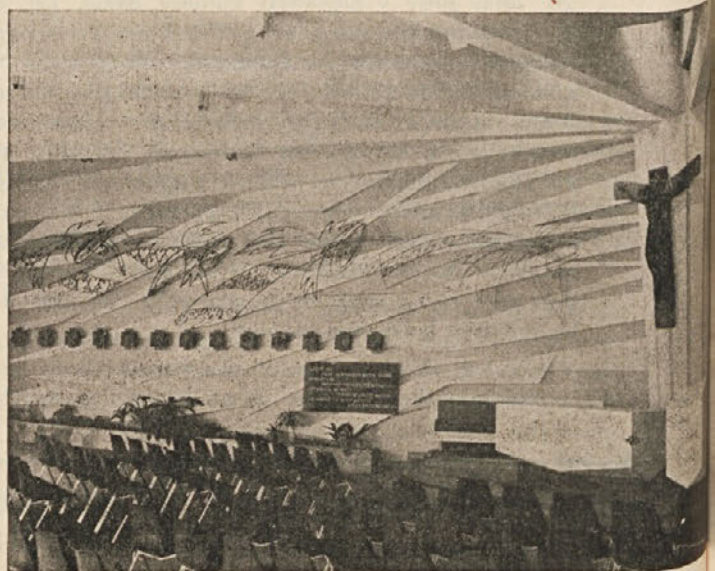
oltarja. V abstraktno figurativni stvaritvi v reliefu je upodobljen vihar vojne in preganjanja. V zgornjem delu so silhuetne podobe angelških oblik kot roji duš padlih žrtev, ki nad viharjem prosto plavajo k osrednjemu elementu – Križanemu. Na spodnjem delu stene je vdelen križev pot, ki vsebuje smiselno povezavo z vzburkanimi črtami našega viharnega križevega pota z umirjeno, premočrtno sekvenco Kristusovega trpljenja in smrti. Hotel sem doseči vzduje, ki naj je dinamično, mogočno, vstajenjsko, nikakor pa ne premagansko. Barvitost in dinamične linije vitraž v ozadju stopnjujejo to občutje skoraj do napetosti. Težko je biti pasiven v takšni cerkvi.

Stilno se nisem držal nobenih predpostavk. Nisem iskal nobenih prisiljenih tradicionalizmov, kakor tudi nihče od likovnikov, ki so sodelovali pri posameznih detajlih. Vsi člani te ekipe, globoko slovensko čuteči, a življenjsko zasidrani v južnoameriški stvarnosti, smo v popolnoma svobodni kreaciji vdihnili v to cerkev vsak svoje doživljanje

Oltar v središču cerkve; na levi del spominske stene; na desni ambon in tabernakelj

okoli darovalne mize. Tloris v obliki pahljače z oltarjem v središču in lahko nagnjena tla pomagajo temu namenu. Posebno važna je bila pri tem razporeditev železobetonskih nosilcev, ki se stekajo sredotežno v osrednji točki nad oltarjem in se stapljajo v mogočen steber, na katerem visi dominantna podoba Križanega. Na steni proti desni visi slika brezjanske Matere božje, ki je zavetnica cerkve. Glavni namen te cerkve je posvetitev spominu vseh žrtev vojne in revolucije in tej misli smo namenili kompozicijo, ki docela zaseže 13 metrov dolgo steno na levi strani

Spominska stena za žrtve vojne in revolucije

slovenstva in religioznosti, kot ga zavestno in podzavestno doživljamo v našem času in v tej deželi.

Z arhitektom Juretom Vombergarjem sva skupno zamislila spominsko steno, oltar, ambon, krstni kamen in tabernakelj. Vsem tem elementom je nato Vombergar kot likovnik - arhitekt dal dokončno obliko. Prav tako je izdelal po svoji zamisli vse vitraže, okvir brezjanske podobe, grbe slovenskih mest in povzetek knežjega kamna z Gosposvetskega polja v veži pred cerkvijo. Prav tam bo v bližnjih tednih izdelal mozaik sv. Cirila in Metoda po osnovni zamisli rajnega akad. slikarja Staneta Kregarja.

Od likovnih umetnikov, ki so sodelovali pri gradnji cerkve, posebej omenjam akad. slikarja Baro Remec, ki je izdelal osnutek za tabernakeljska vrata in podobe duš na spominski steni. Križanega Kristusa je v lesu upodobil kipar Ivan Bukovec, prav tako tudi štirinajst podob križevega pota v lesenih reliefih. Podoba brezjanske Matere božje je kopija v pastelnih barvah, ki jo je že pred leti izdelal rajni slikar Marjan Koritnik.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA z zadoščenjem zre na pomembno in vredno stvaritev svojih rednih članov.

razgovor z v. beličičem ob izidu njegove prepesnitve manzonijevih „svetih himen“

V dvojni številki marčno-aprilskega letošnjega Glasa smo pod zaglavjem Iz vrednih knjig predstavili najnovejšo stvaritev rednega člana Slovenske kulturne akcije pesnika VINKA BELIČIČA - slovensko prepesnitev Manzonijevih „Svetih himen“, ki so za konec izšle pri tržaški Mladiki. V reviji Mladika je bil ob izidu pomembnega dela (Mladika, 11-12, 1973) natisnjen tudi razgovor, ki ga je s pesnikom o njegovem delu, posebej o njegovem prevajalskem opusu imel pisatelj ALOJZ REBULA. Ker razgovor, tako po duhovito zastavljenih vprašanjih, kot po izredno tehničnih in globokih ustvarjalčevih odgovorih na široko odpira vrata v Beličičevo duhovno delavnico, ga v Glasu v celoti ponatiskujemo v poznanje vsem našim bralcem, posebno pa številnim prijateljem Beličičeve umetnosti.

S kompleksi ni obremenjena samo slovenska kultura. Tudi italijanska ima kakšnega. Na primer tega, da Alessandro Manzoni, ki mu Italija priznava epohalni pomen v razvoju svoje književnosti, do danes ni doživel enakovrednega priznanja na ravni Evrope. Slovenci v tem nismo izjema. Tudi pri nas je vzbudil ta izrazito katoliški avtor zelo malo zanimanja celo v časih, ko je bila slovenska kultura v glavnem v katoliških rokah. Kako si to razlagate, gospod Beličič?

Slovenska kultura, tudi katoliška, se je dolgo oplajala pretežno ob zgledih iz nemškega sveta, kamor smo bili politično priklenjeni skoraj do pred pol stoletja. Naše Atene so bile na severu. Pred dobrim stoletjem so se nam oči obrnile tudi na slovanski vzhod. Med obema vojnama nas je omamljala Francija. Do italijanske literature smo bili nekam nezaupljivi, kar je bila po mojem posledica nemške vzgoje. Italijansko so do pred 50 leti znali le zelo redki Slovenci. Največ so bili to duhovniki, ki so po nekaj let preživel v Rimu na dopolnitvenih študijih.

Zanimivo pa je res, da se tako dolgo nihče ni spomnil na Manzonijev roman, ko smo vendar že obilo prevajali, in tudi zelo povprečne tekste. Ali ni »Zaročencev« nihče pazljivo prebral ali pa tja do Andreja Budala niso našli sposobnega prevajalca.

Kakšen Slovenec, ki mu je bil Manzoni nekoč v italijanski šoli nepriljubljeno obvezen šolski avtor, se danes spominja njegovih Zaročencev kot ne preveč globokega happiendovskega romana, ki ne prenese primerjave z istodobnim francoskim, kaj šele ruskim romanom. Ob njegovi poeziji pa se ne more znebiti vtisa, da je prepojena z retoriko, vsaj v stilu, ki je še dokaj klasicističen. Kaj bi Vi rekli k takšnim vtisom?

Manzonijev roman je tipična stvaritev romantike: pretekli časi, napeta zgodba; močna čustva; greh kaznovan in vrlina poplačana - torej moralni red zopet vzpostavljen. Francoski in ruski roman sta zrasla pozneje, ko je prevladal realizem. Zajemala sta iz sodobnosti, analizirala sta jo, kritizirala. Svežino neposrednosti so pisatelji plačevali z brzdanjem domišljije. - Retorika, ki jo vidite v Manzonijevi poeziji, je bila tipična za vse romantike: z njo so hoteli buriti človeška čustva. Odgovarjala je okusu dobe. Tudi nemški, francoski, angleški, ruski romantiki niso bili brez podobne patetike.

Kot je razvidno iz uvoda, ki ste ga napisali v to knjigo, ste se s »Svetimi himnami« začeli ukvarjati pred več kot desetimi leti. Vas je k temu delu vzpodbudila bolj zunanja okoliščina - kulturna streeba tržaškemu radiu - ali tudi globlja notranja simpatija?

Pobuda je bila zunanja, sam bi se bil »Svetih himen« težko kdaj lotil. Tržaški radijski oddaji sem ustregel najprej s prevodom Božiča in nato še Binkošti. Potem je bil vrsto let mir - dokler se ni oglasila ista pobudnica (inž. B. Sancin in M. Maver): »Prevedite še ostale tri - da dostojno praznujemo stoletnico Manzonijeve smrti.« Vrgel sem se na delo; priznam, da bolj z voljo in s trmo nego z navdušenjem, ker sem slutil, kaj me čaka. A zagrizel sem se v prevajanje: preskusiti sem hotel, kaj zmorem. Šele ko mi je slovensko besedilo počasi začelo peti, mi je prišla na pomoč (ali za plačilo) ljubezen do Manzonijeve poezije. Tedaj sem začutil, da me nobena težava ne vrže več s konja.

Do Vaše prepesnitve je bil Manzoni kot pesnik pri Slovencih neznan. Edina izjema: oda Peti maj, ki jo je Alojz Gradnik objavil 1940 v svoji antologiji Italijanska lirika. Vam je tisti Gradnikov prevod kaj utrl pot v zapleteno goščo Manzonijeve lirike? Ali pa si ob njegovih rešitvah niste mogli pomagati? In če je bilo tako, zakaj ne?

Ko sem sklenil ostati do kraja zvest metriki izvirnika, sem imel le tesen akcijski prostor. Dolžina in ritem verzov, rime in njih razvrščenost, vrh vsega še vsebinska zvestoba - to je terjalo od mene napon vseh moči. V nekem trenutku, ko me je skušal obup, sem šel in pogledal, kako jo je izvozil Gradnik s Petim majem. In kaj sem videl? Ohranil je jambski ritem, a verze je podaljšal in rime povsem opustil. Tako si je delo močno olajšal. Vsebinsko je res podal, ali to za moje uho ni bila več pesem, ki bi pela! Zavest, da sem prevzel zahtevnejšo nalogo, je poživila moje vztrajnost.

Danes je v glavnem obveljala opredelitev, ki daje med »Svetimi himnami« nedeljeno priznanje edinole Binkoštim, medtem ko ima vse druge za tako ali drugače umetniško pomanjkljive. Je vaše prevajalsko doživetje pritrtilo tej več ali manj splošni oceni literarnih zgodovine?

Binkošti imajo, če smem tako reči, vertikalno zgradbo: iz zemlje in njenih tegob težijo kvišku, v nebeško svetlobo. Prevajal sem jih s posebno prizadetostjo, ker je Manzonijeva vernost v njih osvajajoča. Ostale himne so - razen Božiča - kljub svojemu zanosu bolj horizontalne, posebnost še zadnja.

V čem so bile težave prevajanja? So bile večje težave z rimo ali z ritmom? Ali mogoče z besedilom, ob Manzonijevi dokaj klasično-arhaični dikciji?

Težave prevajanja so bile mnogotere. Največja je bila seveda že vnaprej določena metrična forma: posoda, v

katero sem moral spraviti odgovarjajoče slovensko besedilo. Izbirati sem moral besede, ki jih je bilo moč povezati v določeni ritem, in iskati neizumetničene rime: »Mobilizirati« sem moral ves svoj jezikovni zaklad; pri tem pa polglasno brati razne svoje variante, kako pojejo. Želel sem, da bi bil prevod po melodiji kos izvirniku. Le zelo počasi sem prihajal do dokončne oblike, ki me je zadovoljila. A če bi šel še četrtič, petič skozi pesmi, bi še vedno kaj izgledil, bolj zaradi ubranosti nego pomenskosti. Zdaj bi npr. 89. verz Vstajenja (»E tu, Madre, che immota vedesti«) takole izoblikoval: »Mati, ki zrla si nemega lica.« V knjigi stoji »strtega«. »Immota« pomeni negiben, v našem primeru zaradi žalosti, bolečine, brezmočne potrnosti. Tak človek pa tudi nobene besede ne zmore, je torej nem, okamenel. Pri navedenem verzu ne gre toliko za pomen kot za zvočno ubranost. »Strtega« mi nenadoma zveni trdo, »nemega« pestri harmonijo verza. Jasno, da so to malenkosti; ali ko človek ogleduje svoj izdelek iz časovne razdalje, še vedno kaj najde, kar bi se dalo izboljšati.

Se Vam zdi, da slovenščina s svojim neakadskim besedjem dela tujim pesnikom pri prevodu krivico ali pa jim daje to, kar jim gre? Z drugo besedo: jim jemlje kaj ali pa jim vrača to, kar dejansko imajo, onkraj slepljivega besednega blišča?

Kot prevajalcu mi na to vprašanje ni lahko odgovoriti. Treba bi bilo presoditi vsak primer posebej, ker je mogoče eno ali drugo: ali da izvirnik s prevodom ni ponižan, ampak celo osvežen – ali da mu prevajalec ni bil kos. Italijanski pesniški jezik je zelo kultiviran, gosposki, prožen, bogat, slovenski pa je razmeroma mlad, diši še po zemlji; vendar lahko izrazi iste stvari, manj blesteče sicer, zato pa mnogo naravnije.

Marsikaj smo že slišali o Vašem pesniškem in proznem ter kritičnem delu, a tako rekoč nič o Vašem obsežnem prevajalskem delu. Bi nam povedali kaj o svojih prevodih, tudi neobjavljenih? Iz katerih jezikov ste prevajali? Kateri od številnih dosedanjih prevodov Vam je bil v največji užitek?

S prevajanjem sem začel kmalu po prihodu na ljubljansko univerzo – in sicer po naključju. Urednik Slovenca Alojzij

Kuhar (brat Prežihovega Voranca) mi je dal »Retour de l'U.R.S.S.« – avtor André Gide. Knjiga je zbudila tisti čas (1936) veliko pozornost, ker je bila glasno zahodno-evropsko pričevanje o Sovjetski zvezi. Ne bom tajil, da je bila moja z gimnazije prinesena francoščina le s težavo kos tistemu tekstu, ki ni bil roman, ampak kritična reportaža, kar je katoliškemu dnevniku tudi ustrezalo.

Sad prvega srečanja z Italijo (spomladi 1938) je bil prevod Prič trpljenja Gospodovega (I testimoni della Passione) tedaj zelo vidnega, delavnega in gorečega konvertita Giovannija Papinija. Knjiga je izšla v Ljubljani 1940.

Od leta 1945, ko sem prišel v Trst, je moje prevajanje veljalo le potrebam tukajšnje slovenske radijske postaje. Pokažem lahko preko 60 dramskih del, od katerih jih dve tretjini odpadeta na italijanske avtorje. Med temi so nekateri vidna imena, npr. V. Alfieri (Saul, Il divorzio), Manzoni (Adelchi), Ugo Betti, D. Fabbri, I. Calvino, Scipio Slataper, Italo Svevo itd. (Istemu namenu je služilo prevajanje italijanskih pesnikov; teh je bilo toliko, da nad njimi nimam več pregleda.) Prevajal sem tudi iz nemščine (Ibsen, Hofmannsthal) in francoščine (Mauriac, Claudel, Marivaux). Vsi ti prevodi so seveda ostali v rokopisu. Izjema so »Svete himne«.

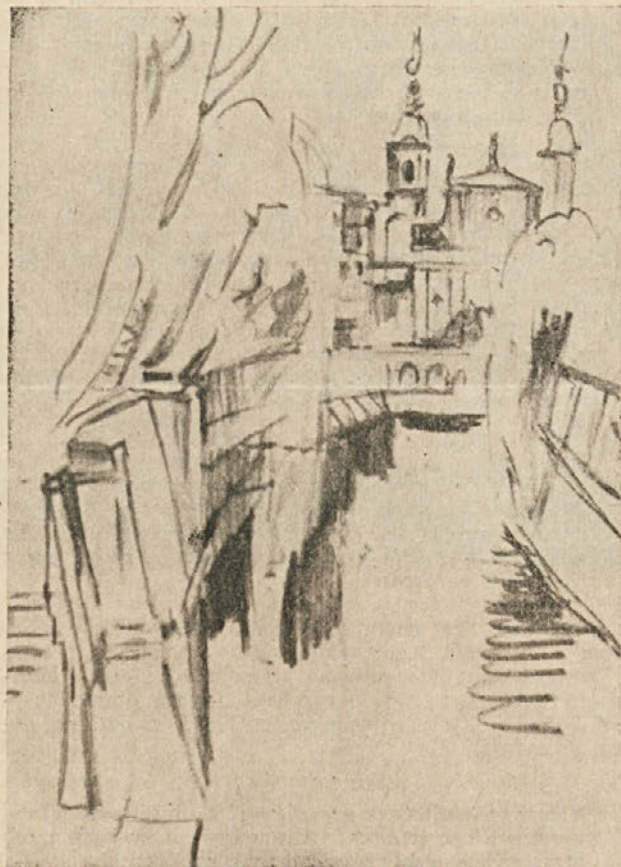
Ker si tekstov za prevajanje ne izbiram sam in mi je navadno dan le kratek rok, je delo največkrat obrtniško. Le če je avtor globok umetnik (in hkrati s tem jezikovno bogat), čutim, da je na preskušnji moja zmogljivost. V tem primeru gre delo počasneje od rok, zato pa je zadostitev na koncu večje. A »največji užitek«, kot pravite Vi, so mi prinesle »Svete himne«.

Glede na izredno prizadevnost, s katero ste se dela lotili, in na umetniško izbrušenost, ki jo prevod kaže, bi morale te slovenske »Svete himne« doživeti primeren odmev tudi v italijanskih kulturnih krogih. Kaj menite o tem?

Ne delam si utvar, da bi bil odmev kaj poseben. Koliko je namreč med Italijani slovenistov? Veliko bo že to, če bo knjigo njihov tisk vsaj registriral. Pač pa bi se utegnil najti Slovenec – suveren v obeh jezikih in privržen gradnji mostov med narodi, med večino in manjšino – ki bi si vzel potrební čas in bi večini podrobneje spregovoril o prevodu njenega teksta v manjšinski jezik.

slovenka prisotnost v svetu

božidar kramolc je razstavljal

BOŽIDAR KRAMOLC: LJUBLJANICA - FRANČIŠKANSKA CERKEV (oglj., 1973)

Akad. slikar BOŽIDAR TED KRAMOLC je pripravil v Torontu v Kanadi samostojno slikarsko razstavo v galeriji Ingénu. Razstava, ki je pokazala umetnikova najnovejša olja in paste, je bila od 15. marca do 6. aprila letos. Vsega 21 novih stvaritev. Torontska umetnostna kritika – Kramolc je v Kanadi uveljavljen umetnik – je razstavo sprejela z odobravanjem in s priznanji. O njej je kratko pisal slikar tudi uredniku Meddobja 18. marca letos tole:

„Zopet razstavljam: olja in paste, izbor dela zadnjih treh let. Poslal vam bom fotoreprodukcije svojih olj. Ta razstava me je precej utrudila, ker je vse to opravljeno po mojem uradnem delu. Enkrat vam bom poslal še nekaj iz svojega dela kot projektant barov, restavracij, trgovin, stanovanjskih hiš.“

Omenimo ob tem, da je slikar medtem že poslal uredniku Meddobja objavljenе fotokopije najnovejših olj za objavo v umetnostni prilogi naše revije. V tem Glasu pa prinašamo dvoje slikarjevih risb iz skicirke, ki jo je naslovil Slovenija – avgust 1973. Lani je bil na obisku v domovini.

K uspešni razstavi v Torontu slikarju Kramolcu iskreno čestitamo. Ponosni smo, da redni član Slovenske kulturne akcije tako prepričljivo predstavlja duhovno in umetniško zmogljivost slovenske prisotnosti v svetu.

Pri mariborski založbi Obzorja je v letih 1968 do 1972 izšla Zgodovina slovenskega slovstva, od njenih prvih početkov z Brižinskimi spomeniki, do najnovejših sodobnih literarnih tokov v slovenski književnosti. Delo obsega osem velikih knjig, ki sta jih napisala slovstvena zgodovinarja JOŽE POGAČNIK in FRANC ZADRAVEC. Pri esejiističnem Zadravčevem obravnavanju slovenske slovstvene zgodovine se zdi, da razpravlja o njej kaj enostransko, zgolj skozi naočnike dialektične marksistične kritike. Zdravec, ki je napisal 5., 6. in 7. knjigo, se v 7. knjigi (nadaljevanje šeste) pod skupnim naslovom Ekspresionizem in socialni realizem na straneh 190 in 191 ustavi tudi pri pesniku BALANTIČU. Ker je to njegovo pisanje novejšega datuma (1972), nam je v znoven dokaz, kako resnično slovenske slovstvene zgodovine ne morejo več mimo Franceta Balantiča. Odlomek iz Zadravčeve slovstvene, sicer temeljito pisane zgodovine slovenskega ekspresionizma, kjer govori o Balantiču, prinašamo v ponatisu (značilno za piševo nazorsko gledanje je, da piše Bog z malo začetnico) kot danos h gradivu o tem, kar po letu 1945 pišejo v domovini o zgorelem poetu.

Pesnik FRANCE BALANTIČ je bil izraz nepomirljivega duhovnega in političnega ločevanja v tridesetih in štiridesetih letih. Rodil se je 29. nov. 1921 kot delavčev sin v Kamniku. Študiral je slavistiko (1941-1942). Italijani so ga internirali v Gonarsu. Jeseni 1942 se je vrnil, vstopil v vaške straže, ki so imele nalogo zavreti revolucijo in razmah osvobodilnega boja. 24. nov. 1943 je padel v Grahovem kot vojak belogardistične formacije.

Pesmi je začel objavljati v letih 1940-1941. Sprva je vztrajal pri bolj naravnih temah, zemlji, naravi, erotiki, domovini, nato se je umaknil vase, v mistično nazorski dialog z bogom. Na robu njegovega pesnjenja živi nekaj izseljenških motivov, vendar hrepenenje po domači zemlji komaj prepriča, še manj pesnikova obupna kretnja zavoljo nemočne domovine: »zaman mi pest razbija prazne stene« (Zaman, Veliki greh, Sen o vrnitvi). Iz nekaj ljubezenskih pesmi se oglašajo folklorna podstava, v drugih pokrajinska

se je napotil za ljubezenskim konceptom Antona Vodnika, k poduhovljeni »sestri«.

Da je zgodovino doživljal z odporom, skoraj z gnusom, povedo tile posamezni verzi: »Z iskrecimi očmi se (čas) kot s kamni igra, / na rókah kri razkazuje bahato«, »a čas me je obdal s krvavim žarenjem, / bolj gnusnim, kot dihanje nečiste ljubezni« (Nečisti čas). V taboriščnih motivih je izpovedoval obup, osebno zlomljenost, ničnost (»umazan črv sem«, Vse), v pesmi Doma pa je zapisal skrajno resignativna verza, poudaril osebno in rodovno brezizhodnost: »sem preklet kot ves moj borni rod«, »jaz nekoč segnil bom bogve kod«. Odnos do okupatorja si je izoblikoval bistveno drugače, kot npr. partizanska pesnika Kajuh in Bor. Njegova osebna tragika je bila, da se je kot pesnik moral zapreti v osebno razbolelost, razdvojenost, brž ko je stopil na zgodovinsko stražo slovenskega naroda.

Že prvi sonetni venec iz konca 1940 je pokazal, da se ne pripravlja za spopad z »nečistim časom«, temveč na umik v religiozno samozrcaljenje, da želi nadaljevati in končati temo slovenske religiozne ekspresionistične lirike, motiv »borivca z bogom«, vendar v novi, popolnoma priznavalni različici. Od vsega početka se deklarira za »vitki vrč za božjo kri«, za zavestnega krščansko nazorskega pesnika: »Gospod, za Tabo se bom zdaj napotil« (Minil je čas), poudarja, da eksistencialije: življenje, svoboda, mir temeljijo v bogu. Ves drugi sonetni venec je le še dialog z mitom.

Balantič v pesmih nima motiva, s katerim bi obsojal narodnoosvobodilni boj in revolucijo, izrekel politično sovraštvo. Toda brž ko je bog postal njegova glavna pesniška tema, je pesnik boj za boga hote ali nehote ubral s svojo praktično dejavnostjo, postajal je tudi duhovnik vojak slovenske ecclesiae militans. Naj mu je bila tudi vsa objektivna resničnost neprikladna za pesem, naj je pesem še tako podredil intimnemu čustvovanju in jo odmikal od časa, je aktivna zazrtost v mistične daljave tačas vendarle pomenila ne le negacijo zgodovine, ampak tudi pesniško posvečevanje neke zgodovinske komponente.

Poleg pesmi z motivom smrti in »groze«, ki ju je spet povezoval z mistiko, kot nekoč religiozni ekspresionisti (Zasuta usta, Truplo v polju), je omeniti še zanimiv načrt za sonetni venec sonetnih vencev. Pesnikova beleznica pove, da ga je hotel pisati v »sočnem, jedrnatem jeziku, gorenjsko dialektičnem z realizmom modernih Rusov in Shakespeareja; z neprevelikim simbolizmom in ne s prevelikim kopičenjem podob«. Začetne sestavine tega načrta pa so miselno in jezikovno omledne.

Oblikovne razpore njegove pesmi, zlasti soneta in metaforike, ki sega od impresij in neblagih naturalizmov, ki spominjajo na Gradnika in Voduška, do nadrealistične podobe, smo razčlenili v poglavjih o pesniških oblikah in stilih. Kot pristen lirik je Balantič postajal dober oblikovalec; v nekaterih pesmih se še duši s prebujeno matoforiko, ki pa jo domišljija rojeva neprisiljeno. Često je tudi gostobeseden. Po sonetni formi klasicist je s polarno temo kri-duh, zemlja - bog zaključeval eno glavnih tem slovenske katoliške literature od Ivana Preglja naprej.

BOŽIDAR KRAMOLC: PONCA (kreda, 1973)

razporeženja, podobna Kosovelovi kraški pesmi; so daljni odmevi impresionizma (Jesenski ognji, Žalost za poletjem). Večina ljubezenskih živi iz dveh osnov, ki se spodrivata iz burne krvi in mistične duhovnosti, med navali »goreče teme« in svetostnimi prividi (Za teboj, Slovo, V vročici, Poljub z rjavimi očmi). V sonetu Sacrum delirium je zapisal verz »v vrtincu težke sem krvi zgubljen«, podobno naturalistično je čutil v pesmi Dno. Prek Osamelosti, Agonije ljubezni, Odpovedi in še nekaterih drugih drži pot iz telesnosti, osamelosti, »praznote«, »škrlata« v duhovnost. V Blazni hvalnici I je premik izpovedan že kar programsko: »molitve belo sliši se veslanje / in kliče me močnejše kakor greh«, v pesmi Jaz sem smrti pijan pa je že do kraja premagal Gradnikovo erotično pesem, Balantič

V prvem delu Ekspresionizma in socialnega realizma (Zgodovina slovenskega slovstva VI) razčlenja FRANC ZADRAVEC Balantičovo pesniško tvornost pod 3. zaglavjem: Leposlovne oblike, stili in knjižni jezik, na straneh 164, 172, 173 in 190, kjer se široko razpreza med temami Verz, Svobodne pesemske oblike, Sonet in druge stalne oblike, Pesniška podoba (metafora). Balantiču odmerjene odstavke ponatiskujemo v točnem prepisu.

VERZ (164)

Drugačen verz so pisali pesniki, ki so se umikali v pasivni, trpni položaj, kot npr. France Balantič. Ta ni bistveno prerasel blagoglasnega verza, kot ga je gojila v tridesetih letih katoliška skupina pesnikov, posebno Edvard Kocbek, Anton Vodnik in mlajši. Množico sonetov je napisal v jamskem enajstercu, druge pesmi v tradicionalnih uglajenih verzih štiristopnega troheja in jamba. Navznoter je njegova pesem sicer razburkana, postekspresionistično tesnoba, ponekod nabita z grozo. Verz in kitica pa sta zaprta, disciplinirana, sistemska, uglašena, ubrana z rimo. Verz v tej liriki ni služil kot osvobodilno orožje. Res je, da je utišane verze pisal tudi partizan Kajuh (ljubezenska tematika), vendar mnogo manj kot rezke. Ta primerjava pove, da sta o tipu ritmične urejenosti verza tokrat še posebno močno odločala zgodovinski trenutek in pesnikova opredelitev v njem.

SONET IN DRUGE STALNE OBLIKE (172, 173)

Sonete, največ klasične, so pesnili še Jože Kastelic, Igor Torkar (Boris Fakin), Cene Vipotnik, Karel Destovnik in France Balantič.

Najplodnejši sonetist v začetku štiridesetih let je bil France Balantič. V dveh letih je napisal nad šestdeset sonetov, med njimi dva sonetna venca (drugemu manjkajo XI. – XIV. sonet), snoval je tudi venec sonetnih vencev (225 sonetov). Balantičev sonet je po zunanji obliki često klasičen, podlaga mu je jamski enajsterec. Trohejski meter se mu je zapisal le v začetku soneta *Sacrum delirium* (pisec na tem mestu v oklepaju natisne grafično prikazan verz iz tega soneta; ker nimamo na voljo potrebnih tiskarskih znakov, samo ta omenek. – Glas). Klasično rima v prvem vencu in vrsti sonetov, v drugem vencu in nekaterih sonetih pa je rima zaporedna ali prestopna, v Gonarskih sonetih 1942 je poleg prestopne še daktilska. Našli bi jo tudi v tretjem sonetu drugega venca in v sonetu *Svoboda*. Daktilska rima spominja na Ketteja, predvsem pa na nesonetne župančičeve rime. Nekateri njegovi soneti napravijo vtis trdega ritma, površ so radi epski, manj pa lirsko dramatski. To priča, da so bliže Gradnikovem kot Prešernovim. Tudi koncept erosa in smrti pa nekaj surovih besed (črv in podobne) pričajo, da je nekaj časa, pred religiozno razvojno stopnjo, hodil za Gradnikovo poezijo.

PESNIŠKA PODOBA (METAFORA) (190, 191)

Vojna je vrnila v pesem tudi ekspresionistično metaforo, kakršna je npr. Borova »kri v plamenih«. Predvsem pa jo je obnovil France Balantič. Pesnikovo poslanstvo je označil s tradicionalno ekspresionistično podobo: pesnik je »bakla, / ki potnikom samotnim v noč gori« (Sonetni venec, XII). Balantičeva metafora često privre iz spora med duhom in telesom, kot ga je v slovenskem slovstvu raznel Ivan Pregelj. Njegovi glavni metafori, včasih tudi le pojmovni, sta »oganj«, »plamen« in »kri«. Sta nekakšni simbiozi Gradnikovega nagonkega in Vodnikovega duhovnega simbola. Čeprav Balantičeva pesniška izpoved priznava krščanski dualistični red sveta, je v njegovi metafori manj duhovnega kot snovno čutnega: »Moj molk ja padel v senco Tvojih nog«, »le noč v obraz mi meče žgoči smeh«, »in vročih senc brezbrežno valovanje / v goreči temi pljuska mi nasproti«, »steber si, obte bijem z vročo glavo«, »prej ko žgem na Tvojem se ognjišču«, »srce... vriska, kakor rezgeta vihar – / v pijanost me potaplja ta Tvoj dar! / ta ogenj, ki me hoče razdejati«, »živ sok pač mora biti izkričan«, »že v žoltem snopju groze plapolam«, »groze krik« itd. Jedro te ekspresivne metaforike je dramatična tesnoba, duhovna bolečina, ki temelji tudi na religiozno samozažigalni misli, na fanatični izročenosti nazorskemu čustvu, ki se bije z vročimi krvnimi osnovami. Balantičev oganj, plamen, »ožgane roke« in premnoge podobe s to prvo ne temeljijo toliko v zgodovinskem trenutku, v vojni, kakor izvirajo iz krščansko trpnega odnosa do sveta, iz razburljivega odnosa do snovi. Požar je metafora za kri, pa tudi izraz duhovnega načela.

V Balantičevem postekspresionizmu se že določneje pojavi tudi črta nadrealistične metaforike. Pesnik združuje v podobo nasprotno, po naravni logiki nezdružljive predmete in pojme. Deloma sinestetična metafora »molitve belo sliši se veslanje« združuje pojma »molitev« in »veslanje«, ki spadata skupaj le simbolno. Ta povezava je metafizična, nadrealistična. Tudi slika v pesmi *Ob sončni daritvi* stoji na meji nadrealizma: »Nebo je podobno bledemu zvonu, / prišli so oblaki, duhovni svetli, / razpeli so roke proti zatonu, / sončna daritev gorko krvavi.« Nadrealistične so tudi podobe: »v skednju luči«, »mlakuža senc«, »rumena trta... išče luč z ugaslimi rokami«, »drža dni«, »satje bežečih dni«, »dnevi nosijo klobuk po strani«, »glava je v rokah sinjine«.

plisma

med-dob-ju XIII - 4 na robu japonske pomladi

MORAM Ti povedati, da razodeva Papež v pesmi *Para un poeta*, bolj kot doslej, bogastvo južnoameriških podob. Poleg tega zvenijo nekatere španske besede tako lepo, da ustvarjajo občutje, četudi bi jih ne razumeli. O španščini pravi Hubert Herring (*A History of Latin America*, 1961), da je »prožen in silovit, obenem, silno bogat in pester med jeziki sveta, zmogel mistične nežnosti in vojščakovskega krika« (83). Papež se približuje temu idealu, ki ga je brazilski pesnik Olavo Bilac takole opisal v pesmi *A um Poeta* (Poetu): »A Beleza, gêmea da Verdade... é a força e a graça na simplicidade.« (Lepota, rojena z Resnico, je nekaj močnega in ljubekega na preprost način.)

Oh (ali čuješ vzdih?) – ko bi mogel reči kaj takega o Rakovčevi stvaritvi *Metamorfoza v vetru*! Ne manjka ji ne moči ne ljubkosti, a je pretežka. Morda zato, ker se pesniške prvine mešajo s prozaično zvonečimi izrazi, kot so npr. »Fantazija je stakla platno«, »želja ga je napela«, »katara narobe babica me je potisnila, itd.«, »miniaturna spaka«? In vendar se mi zdi, da opeva velik problem moderne družbe – pomanjkanje otroško zavzetih oči (in pljuč). Če se motim, acháquemelo a ignorancia.

Moram Ti tudi povedati, da mi Kramolčeve pesmi pričarajo Kanado s plastičnimi besedami barv slikarja. Le da ne vem, koliko gre na račun Papeževe prepesnitve in koliko je »v okviru« angleškega izvirnika. Objava angleškega izvirnika obenem s prevodom bi doprinesla k problematiki Slovencev Dveh svetov; stvari in ljudi izraža z jezikom svojega Novega sveta – ali jih tudi dojema, še zmeraj, s slovensko nastrojenim srcem? Kramolčeve pesmi so bolj barve kot vsebina, kakor da jim gre za celoten efekt kot pri sliki; a prva pesmi ostane beseda v novi kombinaciji, ki pa ni nadomestek ne za glasbo ne za oder in ne za sliko. Mordase motim (upam celo, da se) in izvirnik na drugačen način preustvari zimo, veter in trobelike. Upam, da Kramolcu ne bo treba zapisati nekoč, ko se bo ozrl nazaj na svoje besede: »Sometimes I think my poems are merely notes« (Včasih se mi moje pesmi zde le zapiski). Tako je bil ocenil sebe angleški pesnik Ted Hughes.

Zakaj ima Magistrov sonetni venec naslov *Sancti Augustini Confessiones*? Pesnitev bi zaslužila boljši naslov, saj ni enostavno prepesnitev Avguštinovih Izpovedi, marveč – če prav razumem – himna Magistrovega življenja, ki se

ga je, podobno kot pri Avguštinu, dotaknilo božje usmiljenje na poseben način. Naj navedem z dvojno številko soneta in vrstice, kar mi posebno ugaja: 1, 4; 2, 1; 3, 2; 4, 11; 10, 2. Tu in tam peša rima, tu in tam zveni verz kot vrstica iz molitvenika, tu in tam je beseda o ljubezni prelahko zapisana in ne prepriča. Kaj praviš, ali bi naslov Izpovedi nesvetega Avgušтина, odnosno Albina, zvenel pristneje? Ali pa Nedokončane izpovedi – ker bi pesnik moral sonete še enkrat pretehtati na tehtnici ritma in skladnih podob?

Kako čisto drugače, se pravi, bolj sveže, bolj nekonvencionalno, zveni Krasinskega Molitev med mašo v Debeljakovem prevodu, čeprav se tudi ta giblje v verskih razsežnostih! Pesmi verske vsebine so najbrž najtežje, ker je tako lahko deklamirati, kar je samo po sebi že neke vrste poezija... Pierre de Beaumontov Le Nouveau Testament (Novi Testament, pri Fayard-Mame v Parizu 1972) je ves tiskan v obliki ene same pesmi.

Papežev prodor v Balantičev jezik mi je Balantiča odkril kot človeka s koreninami v pastirskem življenju. Na str. 315 ugotavlja Debeljak v eseju, ki se mi zdi detektivsko zanimiv, osrednjo vlogo ognja v Balantičevem življenju. Ali tudi zaradi osrednje vloge ognja v vsakem pastirskem življenju?

Čudoviti so Truhlarjevi sestavki iz Slovenskega Leksikona duhovnosti! Med njimi pa pogrešam sestavek o Duhovnosti sami. Sploh bi Te prosil, da natiskaš še več teh sestavkov – vse, če moreš, – ker mnogi izmed nas ne bomo mogli kupiti celjske izdaje. Mislim, da bo ljubeznivi pater Truhlar rad dovolil brezplačen ponatis. In če Te stanejo nekaj pesov? Stari, izkušeni Luis de la Puente je dejal o njih (čeprav jim pravi jo peseta v Madridu): "pueden ser instrumento de ganar las riquezas espirituales" (lahko si z njimi prisluzimo duhovna bogastva). Truhlarjevi sestavki o duhovnosti so tako sestavljeni, da se berejo kot komentar k slovenski poeziji, ki jo navaja in razčlenjuje prav z vidika duhovnosti. In tudi v tem je svojevrstnost tega leksikona. Leksikon pomeni pravzaprav besednjak prabesed.

Čukov esej O odtujitvi modernega človeka je odličan, a trije pomisleki mi ga motijo. Prvič pravi na str. 293, 3. pogl., da Feuerbach ni ateist, a vse, kar navaja njegovega, ga oznanja ateista: saj mu Bog „ni drugega... kot kvintesenca najboljših človeških lastnosti.“ (Str. 294) Drugič pravi na str. 299: „Težko je ohraniti domačnost z Bogom in pravo domačnost s svetom.“ Hm. Sam pravi na isti strani v Sklepnih mislih, da bomo brez domačnosti Boga „na svetu večni odtujenci“. Če pa smo z Bogom domači, se povrnemo „v domačnost lastne osebnosti“ in tudi (nujno, bi rekel) „v domačnost sočloveka“ (istotam). Moj tretji pomislek se nanaša na te Sklepne misli. Želel bi si nekoliko več analize v naravno religioznost človeka, če je res, da se more rešiti odtujenosti, to je njene negativne zvrsti, le z vrnitvijo v domačnost z božjim svetom. Če esej prav

razumem, bi morali prav katoličani biti najbolj doma v svetu, ker imajo najbolj zdrav odnos do smrti. Tudi smrt jim ne more uničiti vrednosti od Boga ustvarjenega sveta, o katerem se je sam Bog izrazil (na prvih straneh sv. pisma SZ), da je „izvrsten“.

V Detelovi jasni analizi Papeževe pesmi sem našel razloge, ki sem jih bil čutil, ko sem pred leti stal pred odločitvijo, ali se naj predam Eliotovu načinu petja. Vsaj jaz sem bil čutil skušnjavo, da v takšni pesmi ne posvečam truda ne ritmu ne besedi, v sozvočku pomenov; da se preveč naslonim na prozo. Detela podaja te šibke točke takole: „intenziteta pesniškega sporočila popusti v miselnem, a tudi formalnem oziru. Pojavijo se nekoliko utrujajoča... ponavljanja, monotoni krogi besed... siromašijo...“ (str. 328). V tem je Papeževa samonikla moč, da je te nevarnosti čutil in premagal, tako da ima njegovo Osnovno govorjenje le „malo plitkih mest“ (328). Skoraj bo dvajset let, kar je bilo izšlo – čas, da Papež izda novo zbirko. Kako že poje pred desetimi leti umrli Bernard Spencer v pesmi Night-Time: Starting to Write? "Table and chairs expectant like a play... be damned the call to sleep, the needs of day, love a dark city; ... for some bare bones of motive, strange perhaps to beast or traveller, with all I am and all that I have been sweat the night into words..." (Miza in stoli tako kot na odru... čakaje; k vragu spanje, potrebe dneva, ljubezni temno mesto; vse, kar sem, curlja med znoj, v katerem spreminjam noč v besede; najbrž ne žival ne popotnik ne razumeta, kaj me žene...)

Izmed štirih fotografij Goršetovih stvaritev mi najbolj ugaja relief Mati. Sploh sem opazil, da Goršetu zaživi snov med prsti posebno v zvezi z ženskimi motivi: snov postane tako živa, da človek pričakuje od nje živih besed in kretanj. Jasno, da je moja sodba le osebno vrednotenje; a prav osebna vrednotenja, pravi Morris Weitz v Aesthetic Inquiry (Dickenson, Belmont, 1967, str. 10-11), so vzrok večnih debat o veljavi meril, ki se pa, zgodovinsko gledano, tolikokrat dopolnjujejo.

DRAGI MED(dobje)! Moraš mi povedati tudi Ti, če Te s svojimi pismi z obale Tihega oceana dolgočasim. Ko me obiščeš, čutim potrebo, da Ti govorim. A lahko si mislim, da Te sčasoma poslušanje utruji, posebno če teče zmeraj na „isti“ način. Prosim, ne boj se tega izreči ali pa namigniti; kritika zmeraj izziva k večji resničnosti. Pri nas zdaj pričakujemo tisti lahno zeleni dež, ki vse spremeni v vlažnost za mesec dni, vključno papir in besede. Kdaj Te bom spet videl?

Tvoj vdani

Kladimir Kos.

o nas plšejo

Tržaško-goriški NOVI LIST je 21. marca letos objavil na 6. in 7. strani daljše, zelo tehtno kritično poročilo o 3. zvezku 13. letnika Meddobja. Kritik f j je pod naslovom Zanimivo „Meddobje“ zapisal:

V Evropo je prispela nova, tretja številka revije Meddobje, ki jo izdaja Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu. Da zadosti argentinskemu predpisu, prinaša tudi ta številka na uvodnem mestu prispevek v španščini in sicer pesem Un libro (Knjiga), ki jo je napisal France Papež.

Sledi spis o cerkvenem glasbeniku Stanku Premrlu, kateremu so leta 1972 odkrili spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši v Šentvidu, današnjem Podnanosu, pri Vipavi. Avtor spisa Edo Škulj izčrpno prikazuje življenje Stanka Premrla, njegovo mladost in študij, njegovo duhovniško službo in glasbeno delovanje. Dolga leta je vodil cerkveno petje v ljubljanski stolnici, poleg drugih glasbenih in pedagoških ter duhovniških obveznosti. Škulj poda tudi pregled nad njegovim skladateljskim ustvarjanjem. Spis z opombami vred obsega 26 strani in je napisan jasno, v lepem slogu in z velikim glasbenim zanimanjem ter skrbjo za dokumentacijo; tako predstavlja že sam po sebi pomembno muzikološko delo. Iz opombe na koncu vzemo, da predstavlja ta spis, ki je označen za esej, prvi del disertacije za doktorat iz cerkvene glasbe, ki ga je Edo Škulj,

gojenec Slovenika v Rimu, z uspehom opravil julija 1972 na papeškem inštitutu za cerkveno glasbo.

France Papež je objavil esej o „utelešeni poeziji Franceta Goršeta“, namreč o njegovih kiparskih stvaritvah. Papež piše: „Kiparstvo Franceta Goršeta bi lahko primerjali tisti poeziji, ki je esenca vsega, kar je zbrano v zemlji, v narodu in v posamezniku najbolj vitalnega, organskega in duhovno napetega... Utelešena poezija Franceta Goršeta je polna žive in poetične plastike, telesno trdne in obenem duhovne.“

Sledi ciklus šestih pesmi Milene Merlak pod naslovom Carnuntum ali smrt imperatorja na tujem. Mišljena je smrt Marka Avrela, rimskega cesarja in pisatelja. Pesmi napravljajo vtis, da so se porodile Mileni Merlak bolj kot kake priložnostne pesnitve, kakor pa da so plod resničnega in globokega doživljanja in navdiha. Od nje smo vajeni veliko boljših pesmi. France Papež je prispeval za to številko tudi oceno antologije Vinka Beličiča „Bližine in daljave“. „Osnovno razpoloženje večine Beličičeve poezije – tu so približa Kosovelu – je osamljenost in odtujenost“, piše Papež. „Beličičev svet ni gosto naseljen družbeni svet, kot ni to pri nobenem od naših modernih, z delno izjemo Cankarja in Župančiča. Beličiču je vse individualno osamljeno. V Rodinah ni razen matere in nekaj svojcev in

znancev nikogar; v svetu kraške gmajne je pesnik sploh sam... In prav zaradi tega, ker je v pesniku občutenje lastnega jaza tako poudarjeno in postavljeno na ozadje samote – na duhovno tako bogato ozadje, kot smo ga poznali ustvarjalci moderne – se neprestano z intimnim vžvipljanjem podaja v svet narave.“ Mislino, da je Papež s tem dobro zadel osnovni ton Beličeve poezije – zamolkli ton samote.

Frank Bükvič je napisal obširen esej o grotesknem romanu Abrama Terca-Sinjavskega Lenja Tihomirov, ki je grozotna paradija totalitarnega sistema. Čudno je, da ni bilo o tem delu Sinjavskega doslej v slovenščini takorekoč nič napisanega. Tembolj je pozdraviti ta Bükvičev temeljiti esej, opremljen z mnogimi citati. Zanimivo je tudi obširno pismo-esej Vladimira Kosa pod naslovom Japonsko jesen-

sko kramljanje z Meddobjem, v katerem se dotika mnogih aktualnih problemov. Izredno zanimiv in aktualen je tudi esej o poljskem jezikoslovcu Baudouinu de Courtenayu, ki je raziskoval in analiziral govore v Beneški Sloveniji. Esaj je napisal Tine Debeljak in v njem nam pokaže tega jezikoslovca s tiste strani, kot nam ga še ni nihče prikazal – kot velikega demokrata, poštenjaka in sovražnika čvekaškega in okrutnega panslavizma, sovražnika malih narodov, slovanskega in tujih. Na koncu je objavljena z notami skladba Eda Škulja „Sveti večer“.

Reči moramo, da je to res lepa in zanimiva ter aktualna številka Meddobja – ki je tako ponovno dokazalo, da opravlja potrebno in važno vlogo v pluralističnem svetu slovenskih revij.

PUBLIKACIJE SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

JUBILEJNI DVELETNIK

RAZDOBJE OD 1. JANUARJA 1974 DO 31. DECEMBRA 1975

V jubilejnem dveletju bo Slovenska kulturna akcija izdala:

24 številčk mesečnika GLAS Slovenske kulturne akcije

vsaka številka 8 strani dosedanje oblike (s pričujočo dvojno številko jih je do zdaj izšlo že 7)

8 zvezkov revije MEDDOBJE

vsak z umetniško prilogo in vsaj 80 strani tiska

6 LEPOSLOVNIH KNJIG

vsaka po okrog 200 strani (glej najavo spredaj)

NAROČNINA ZA PUBLIKACIJE V DVOLETJU 1974 - 1975:

GLAS, MEDDOBJE in 6 KNJIG –

(prva cena je za v platno vezane; cena v oklepaju za v karton vezane knjige)

Argentina: 500 (400) pesov

Druge dežele: 50 (40) ameriških dolarjev ali temu odgovarjajoči znesek drugih valut

NAROČNINA SAMO:

GLAS 120 pesov – 10 dolarjev

MEDDOBJE 240 pesov – 20 dolarjev

6 KNJIG (platno) 260 pesov – 22 dolarjev
(karton) 190 pesov – 16 dolarjev

VSE NAROČNIKE naših dosedanjih publikacij, ki še niso poravnali svojih obveznosti do blagajne, LEPO PROSIMO, da to skoraj store. Za razumetje smo hvaležni.

VSA NAROČILA IN PLAČILA NA NASLOV:
SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA,

Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argent.

Denarna nakazila s a m o na ime blagajnika:
Ladislav Lenček CM – na isti naslov in s a m o s čekom

NAROČNINO za vse našete publikacije lahko plačate tudi v obrokih.

NAROČITE lahko: ali v pisarni Kulturne akcije v Buenos Airesu (R. L. Falcón 4158) osebno ali s pismom; drugje pa pri poverjenikih Slovenske kulturne akcije, naj v Argentini, ali pa drugje.

KDOR NAROČA, KUPUJE IN PRIPOROČA PUBLIKACIJE SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE, VREDNO SLUŽI OHRANJANJU ŽIVOSTI SLOVENSKE USTVARJALNOSTI V SVOBODI.

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide dvanaestkrat na leto. Ureja ga Nikolaj Jeločnik, Zapiola 723, I D, Buenos Aires, Argentina. Tiska ga Editorial Baraga SRL, Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

* Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovana), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. * Za podpisane članke odgovarja avtor.

CORREO
ARGENTINO
Suc. 6 y 7 (B)

TARIFA REDUCIDA
CONCESION 6228

R. P. I. 1209421